

אשרי האיש

החסידות בדרך רבוה"ק זיע"א

מפי ספרים וסופרים

המצרים נענשו על עוונותיהם הקודמים

מאומה, והשני שמח שהצליח לרכוש אבן יקרה בסכום כה נמוך ובדמים מועטים. הוא מכר לחבירו ברווח של עשרת מונים, וכך עברה האבן מיד ליד, וכל העת עלה מחירה.

יום אחד הוצרך המלך לאבן יקרה, לקבעה בכתר המלכות. הורה לרכוש את האבן היקרה ביותר, ואין כסף נחשב, היא מחירה אשר יהא. יצאו לבקש את האבן המתאימה, ומצאוה. לא היתה אבן השווה לה בברק ובזוהר. הביאוה אל המלך ושמח בה למאוד. השתעשע בה וקרא לכל השרים והסגנים. היללוה ושיבחוה, והתפעלו עד למאוד. קרא המלך לכל סוחרי האבנים הטובות, וביקש את חוות דעתם. בכמה מעריכים הם אבן יקרה זו, שאין משלה.

הגיעו המומחים, והאבן עברה מיד ליד. מי שלא עמד על טובה, הרבה במחירה. ומי שעמד על טיבה, הפריז בשווייה כדי להחניף למלך. וכך עוברת האבן מיד ליד, עד שהגיע לידו של הסוחר המומחה, שהכירה. נענה ואמר: "האבן אינה שווה מאומה, שכן תולעת מקננת בה!" חוורו פני המלך, ואמר: אל יחר נא אף המלך - אבל אצלי היתה אבן זו, והתחפשתי לאיכר כדי להתפטר ממנה, ומי כמוני מכיר בטובה... כך - סיים היהודי את דבריו - גם עניין "אותו האיש" וטיבו. הלא מזרע ישראל היה, והקאנוהו מתוכנו, ומי כמוני יודע את טיבו ומהותו...!"

וכל זה, ממש לעניננו. הקב"ה מעניש ומייסר ע"י רשע, ולבסוף מעניש הוא את הרשע. ואנו עומדים ותוהים מדוע מגיהו עונש על אשר פעל בשליחותו של מקום. אבל גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שאותו רשע פעל רעות ו הרבה רשעה לפני כן, ומשום כך נבחר לייסר ולהעניש. בגדר "מגלגלין חוב על ידי חייב" (שבת לב.), ולאחר מכן אובד הוא ברשעו. והדברים מדויקים בכתוב "כי אתה (היודע את האמת) אשר הכית רדפו... תנה עוון על עוונם", אתה היודע שעוון רדיפת הצדיק הוא בגין עוונם הקודם, ועבורו נתחייבו בענשם, ולפיכך "ימחו מארץ חיים".

וזהו שנאמר "וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי". דן - מעתה, בגין רשעת המצרים עד שלא נשתעבדו בישראל, ולא כתיב "אדון" בעתיד. שכן נתחייבו על מעשיהם ותועבותיהם הקודמים, אלא שגלגלו חוב על ידי חייבים (מעובד על פי הספר "מעייני המועד", וכבר הביא זאת ראשונים כמלאכים, בעל ה"תולדות יעקב יוסף" זיע"א בספרו ריש פ' פנחס)

רז"ל דרשו, מאחר שהמצרים עינו את בני ישראל בגזירתו של מקום, מדוע נענשו. וכן שאלה זאת נשאלת גם בפסוק (תהילים פ"ט, כ"ז) "כי אתה אשר הכית רדפו... תנה עוון על עוונם... ימחו מארץ חיים". ולכאורה קשה, מאחר ש"אחר הכית רדפו", ועשו שליחותך, מדוע יענשו?

רבינו הק' בעל ה"תולדות יעקב יוסף" הסביר את התשובה בשם רבו מאור ישראל הבעל שם טוב זצ"ל, שהקדים סיפור מעשה כמשל.

מעשה במלך ממלכות הנוצרים שכבש ארצות רבות ומשל בגויים רבים. פעם עשה משתה לכל המלכים הכפופים לו ולכל השליטים המעלים לו מס. כטוב ליבם ביין, שאלם למהות דתם סיפר כל אחד על העבודה הזרה שלו, אבל חלק כבוד למלכות והודה במקצתו לדתו של הקיסר - האחד אמר שהנוצרי היה נביא, ואחד אמר שהיה פרוש וקדוש, ושלישי אמר שאינו יודע ואינו מכיר בטיבו. היה שם יהודי אחד, וכשהגיע תורו אמר: את היהדות אין צורך להציג, ו"אותו האיש" היה פושע ישראל... חוורו פני הקיסר בהשפלה הפומבית של דתו. ניסה להציל את כבודו, ואמר: אילו היינו ניצבים לוויכוח, אני ואתה, לא היתה יכולה להיות כאן הכרעה, אבל יושבים כאן בעלי אמונות אחרות, שאינם מבני דתי, ואינם נוגעים בעדותם. וכולם מעלים אותו על נס, משבחים ומפארים את אישיותו ופעלו. נמצא שהשקפתך מופרכת ובטלה!" הביט הקיסר סביב, והכל אישרו את דבריו.

נענה היהודי ואמר: "אל יחר אף מלכנו, אך אמשול לך משל, לסוחר באבנים טובות והזדמנה לו אבן יקרה, זוהרת באור מופלא ומשלחת נוגהת ברק. נטלה בידו, וברגישותו הרבה חש שאין הוא קרה וצוננת כחברותיה. ובמומחיותו ידע את הסיבה; תולעת מקננת בה, פשתה בה רימה. האבן חסרה כל ערך, ואיבדה את כל שוויה. מה עשה, התחפש לאיכר, ופנה לסוחר באבנים טובות. "ראה", אמר לו, "הבט מה מצאתי בשדי, המחרשה הפכה את הרגבים - ואבן זה התנוצצה לעינו, היש לה שווי כלשהו?"

הביט הסוחר, ועיניו יצאו מחוריהן, חטף את האבן והביט בה, ועיניו לא שבעו מזוהר ברקה. לא שם ליבו למידת חומה, לא הבין שאיבדה את שוויה, ביקש לנצל את בערות האיכר והציע לו כמה זהובים תמורתה. עמד האיכר על המקח, הכפיל את המחיר ושילשו, והלך לדרכו. שמחו שניהם. הסוחר הראשון שמח שקיבל כמה זהובים בעד אבן שאינה שווה

אמרות טהורות

אמרות קודש מרבותינו הק' מאלכסנדר

ההכנה למצוה יותר גדולה מהמצוה

ישים אל ליבו היטב העדות והחוקים והמשפטים איך הם נעשים, כי לא המעשה אכילת מצה בלבד הוא העיקר, רק שצריך לכוון כל הכוונות והיחודים, ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח, היינו ע"י העמל והיגיעה והטורח בהכנה דרבה הגעלה וביטול ובדיקה ושמירת המצות, בזה נתקן כל הרע, ובכח קדושת אכילת המצה שהיא מיכלא דאסוותא ומיכלא דמהימנותא נמשיך כל הקדושה בקרבינו, עד שאנו בטוחים בחסדי ה' אשר לא נצטרך עוד להפשטת הכלים החיצוניים שמרומז באפיקו מן, כי גם החיצון יהיה טוב, שהפנימיות שבישראל הוא לעולם טוב, רק הכח החיצוני המכונים כלים ולא עצמיות, ומן הוא כלי, מלשון מתקן מנא. (שמח ישראל)

חכם מה הוא אומר מה העדות והחוקים וכו'. היינו עפ"ד הה"ק ר"מ מזלאטשוב זיע"ע, והפשיט את העולה ונתח אותה לנתחיה (ויקרא א, ו) היינו המעלה שנתעלה ע"י שנדמה לו שיש בו, ונתח אותה תנתחיה, היינו שיתבונן היטב על כל דבר בפרטות איך הם נעשים, ויראה שלא פעל עדיין מאומה, ולא קיים אפילו מצוה אחת כתיקונה עם כל הכללים והפרטים והכוונות והיחודים התלויים בהמצוה. וזה הוא ענין מצות ספירת העומר, כי בליל התקדש חג היה הארה של ישראל בח' מוחין דגדלות, בחינת חב"ד מלעילא, ואח"כ נצטוו לספור ז' שבתות שיקדשו ויטהרו ויצרפו כל מדה ומדה מזוקק שבעתים, וזהו דברי החכם אשר

מה צריך לגלות ומה צריך להסתיר

יחזק, החלק הגדול יצפין והחלק הקטן יניח בקערה. הרמז הוא, מצות חן בחי' מוחין כדאיתא (פע"ח שער חג המצות פרק ז'), היינו את המוחין דגדלות יש להצניע, ורק את המוחין דקטנות אפשר להניח ולגלות ברבים.

"ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה"

חכם מה הוא אומר מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם. עיקר התכלית והמכוון מקיום העדות והחוקים היא רק לבוא להתחברות הכלל ישראל, כדברי חז"ל (סוטה לד.). "אתכם, אותי ואתכם". ואף כי הצדיקים אינם אתנו, עם כל זה הכלל ישראל הוא קיים, ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט, יח) הוא כלל גדול בתורה (ירושלמי נדרים ט, ד), וכמו שאמר אאמו"ר זצלה"ה כי הסיום והסוף מעשרת הדברות הוא ז'כל אשר לרעך' (שמות כ, יג), ופירש שכל עשרת הדברות תלויים העיקר שיהיה בך אהבה לכל ישראל, וכל אחד יהיה רעך וחבירך.

ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח, שמורה גם כן לאחדות, בבית אחד יאכל (שמות יב, מז), וכתרגום אונקלוס בחבורא חדא יתאכל, ואין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, וכאמרם ז"ל (פסחים קיט:): רב אמר שלא יעקרו מחבורה לחבורה, וכמו שאמר בקדשו כ"ק אחי אדמו"ר הק' (ישמח ישראל להגש"פ אות כה) הפי', שאוהביו ורעייו ימצאו חן בעיניו לבל לבקש לעצמו בכל יום ובכל עת ובכל שעה חברים חדשים. והכלל ישראל יוכל לבטל גם כן הדינים, וכאמר הכתוב (הושע ד, יז) חבור עציבים אפרים הנח לו. וזהו הרמז שס"ת אחר הפסח אפיקומן היא חר"ן [פע"ח שער חג המצות פרק ז]. ולקמן הובא בשם ספה"ק עבודת ישראל (ביאור ההגדה ד"ה ואף אתה אמור). וע"ע בדגל מחנה אפרים (פרשת צו ד"ה ועתה)]]

ראו את אור של ימות המשיח

והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה. היינו שהאירו על ידי הסיפור ביציאת מצרים את כל חשכת הגלות שנקרא לילה (סנהדרין צד. וזוה"ק ח"ג רל"ח:), שנוכל להתחזק מהצרות המרים והשעבוד והאכזריות בגלות המר, והאור היה כל כך חזק עד שהרגישו התלמידים את האור של ימות המשיח, וזהו שאמרו רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית.

(עקידת יצחק)

קדושת המצה

סיפר הרה"ח ר' יעקב מקינאו ז"ל ששמע מכ"ק מרן אדמו"ר הזקן זי"ע שאמר פעם בזה"ל: מצה מיכלא דאסותא (זוה"ק שמות קפ"ג): מרפא מכל החשכות, עם לייטערט אויס פון אלע פינסטערנישען, פון אלע קרענקען, דער כח פון די קדושה פון די מצוה, איז א הון ועושר בביתו (תהלים קי"ב, ג) עס געט אריין אין הארץ א גרויס עשירות, וואס מיר ווייסען אליין נישט, אז האטשיק דער יוד וואס איז ביי זיך פערפינסטערט ער ווייסט גאר נישט, איז אויך ביי עהם "זרח בחושך אור לישרים" (שם ד') [המצה מטהרת מכל החשכויות, ומכל המחלות, כח קדושת המצה הרי זה "הון ועושר בביתו" זה מכניס בתוך הלב עשירות כזו, מה שאין אנחנו יודעים כלל, עד שאפילו יהודי שהוא בחשכות ושאינו יודע מאומה, הרי גם אצלו "זרח בחושך וגו'"] (הרה"ח ר' נח גד וויינטרויב ז"ל, בספרו כף חן עמ' ב').

"אורות רבותינו מאלכסנדר" (כ"ב תש"ס) ע' מ"ז

שהקדוש ברוך הוא חשב את הקץ.

הרה"ק הרבי מביאלא זי"ע תירץ קושית המפרשים ז"ל על הרמב"ם שפוסק 'כפאו לאכול מצה ואכל יצא'. והרי מצות צריכות כוונה? ואמר, שבהגדה נאמר ש'הקב"ה חישב לעשות את הקץ', היינו שבגלות מצרים נתעלו כל העולמות ואפילו שעשה בלא כוונה היה עולה לעולם המחשבה, וכאילו שהיתה גם במחשבה קדושה, לכן נשתנה הדין במצה מבשאר המצוות ולכן אפילו שעשה בלי כוונה יצא ג"כ.

(תפארת רבותינו עמ' ל"א)

ושאינו יודע לשאול את פתח לו שנאמר 'זהגדת לבנך ביום ההוא לאמר'

אמר רבינו זצוק"ל בעל 'אמרי מנחם', מאי פירושא 'אינו יודע לשאול', אטו בשופטני או בבעל מום עסקינן [חרש, אלם], לא זה ולא זה, אלא הכא מיירי בבר נש אשר שום דבר מהלכות והליכות הבית לא מעניין אותו ולא נותן לבו לשאול, 'אדיש ולא אכפתי' [אינו מן היישוב], ובגוון זה כל השנה כולה מרחיקין ממנו כמלוא עיניו, ואין לנו אתו לא שיש ולא שיה. למעט בליל הסדר אשר קודשא ברוך צונו בתורתנו הקדושה והטהורה "זהגדת לבנך ביום ההוא לאמר" מצות סיפור יציאת מצרים גם לשאינו יודע לשאול, ומכאן החובה המוטלת עלינו לספר בנס יציאת מצרים גם לשאינו יודע לשאול.

(פיטוטיא דאורייתא)

ווארט

נסיעה לצדיקים לשבת ויום טוב

הקדוש מראפשיץ זי"ע אמר: שנכון ליסע לצדיק על שבת קודש דוקא, כדי שלאחר מאה שנה אף אם ח"ו יגמר דינו לגיהנום מכל מקום ביום השבת קודש דכל חיביא דגיהנם נייחין, יש לו בריה לומר שרצונו שינהגו אותו אל הרבי שלו שהיה נוסע אליו על שבת, ומוכרחים למלאות שאלתו כדי שיהיה לו נייחא, דאי לאו הכי אין זה נייח. ודודי זקני הק' משידלאווצי זי"ע אמר שראוי לאדם לבקש אחרי פטירתו שהרבי שלו יהיה בתוך הבית דין שידונו אותו, ומוכרחים למלאות שאלתו, ולא ימלט שהרבי שלו לא יעשה לו טובה. וכנודע העובדא שיהיה אצל מרן הקדוש מוהר"ר מרוזין זצ"ל זי"ע וכי"א.

(הכשרת האברכים, סבא השערים פרק ח)

(אור הר עיני שבת, קדושת היהודי)

מעשי צדיקים

הריקוד שהביאה לשמחה בכל העולמות

מסופר: בשנה אחת היתה התנהגותו של הבעש"ט הקדוש זי"ע א שונה ומסתורית. אך אתמול, בעת שאיבת מים שלנו, היה שרוי בשמחה רבה, והנה לעת ערב, בשעת בדיקת חמץ, לבשו פניו קדרות. בלילה, לאחר בדיקת חמץ, קרא הבעש"ט עשרה מתלמידיו וביקשם לערוך תיקון חצות ככוונה רבה. עתה היה ברור להם, כי הבעש"ט מבקש לבטל איזו גזירהמרעה, שרק עיניו הטהורות צופות אותה. גם למחרת בערב פסח לא השתנה המצב ופני הבעש"ט הוסיפו להיות חיוורות וחמורות סבר. ואף ביקש מהתלמידים, לכוון בעת התפילה את הכוונות המיוחדות לראש השנה. לאחר התפילה אמר הבעש"ט דברי תורה, שהתמקדו במידת הביטחון בה' "הביטחון האמיתי הוא", אמה, "שגם כאשר האדם אינו רואה שום מוצא ושום מבוא לישועה, הוא בוטח בה' ומאמין בישועתו הקרובה". עוד אמר הבעש"ט, כי הביטוי לביטחון הוא השמחה.

ובהרהורים.

לפתע נשמע קול צחוק מפי הבעש"ט. התלמידים הביטו בו וראו כי עיניו עצומות, פניו לוחטות בשלהבת-קודש, והוא צוחק מתוך חדווה פנימית עמוקה. כעבור שעה קלה פקח הבעש"ט את עיניו וקרא: "מזל-טוב! ברוך הוא וברוך שמו הגדול, הבוחר בתורה ובמשה עבדו ובישראל עמו, שגם עמו הם בבחינת ישראל, ופועלים יותר מאשר ישראל'יק בעל-שם-טוב". שמחה גדולה הציפה את התלמידים, אבל הם השתוקקו לדעת את פשר הדבר והתפללו בלבם שרבים יואיל לספר להם את אשר ראה בעיניו הקדושות. ואכן, הבעש"ט סיפר: "בערב חג הפסח השנה נגזרה גזירה חמורה על אחד מכפרי היהודים שבסביבה. גויי אותו מקום, שרחשו שנאה עזה ליהודים, גמרו בלבם להתגפל על היהודים דווקא בליל חגם ולכלות בהם את זעמם, בראותי זאת, ניסיתי לעורר רחמים לפני היושב במרומים. ביקשתי גם את עזרתכם, בתפילה ובכוננות. אבל כל מעשיי וכל מעשיכם, לא הועילו. לפיכך נתאזרתי במידת הביטחון והשלכתי את יחי על אבינו שבשמים. כשראיתי את עוצמת הגזירה, לא ראיתי כל סיכוי לבטלה, אבל כפי שאמרתי אתמול, מידת הביטחון דורשת אמונה מוחלטת בכל מצב. הערבי, כשישבנו לעריכת הסדר, לא ידעה נפשי מרגוע. שעת הגזירה קרבה והלכה, ולא ראיתי כל מוצא.

אבל לפתע השתנו פני הדברים מן הקצה אל הקצה. באותו כפר ישב לשולחן הסדר זוג חשוך ילדים. שהוא מחסידני, בינוני בידעית

ואנו איננו נוהגים

פעם נזדמן הרה"ק בעל התניא זיע"א לעשות את חג הפסח בכפר קטן סמוך לוילנה, אותו איזור היה מהמבצרים של המתנגדים לחסידות ורק מתי מעט חסידים התגוררו באיזורים הללו, כך גם בני אותו הכפר היו נמנים על חוגי המתנגדים. אמרו כי נס נעשה לו לבעל התניא בכך שלא זיהו אותו, שהיו יכולים המתנגדים בזעמם להפליא בו את מכותיהם כפי שכבר היו מקרים. מתי מספר החסידים שהתגוררו בכפר התאספו בחשאי להתבשר מזיוו ותורתו ביום חג החירות הזה, בלילה הראשון של חג התאספו כל בני הכפר לתפילת מעריב בבית הכנסת היחיד שהיה בכפר, התפילה נאמרה כמנהג אשכנז ומשום כך המתפללים לא אמרו הלל לאחר שמונה עשרה של תפילת ערבית. הרבי וקומץ החסידים חפצו בכל זאת להתפלל כמנהג החסידים ולומר גם הלל, המתינו אפוא לרגע שכל המתפללים עזבו בית הכנסת והלכו לביתם לערוך את הסדר, ואז התחילו באמירת הלל כמנהגם. פייבל שמש בית הכנסת כבר התכונן לנעול את שערי המקום, כשלתע גילה את המניין החסידי עומד בחדר צדדי ואומר הלל בהתלהבות רבה.

התורה, אבל תמים במעשיו ובעל מעשים טובים, ישב עם רעייתו, קרא את ההגדה וסיפר לה את סיפור הצרות של בני ישראל במצרים, על-פי המדרשים.

כשסיפר על גזירת "כל הבן היילוד היאורה תשליכוהו", פרצה האשה בבכי מר. אילו היה הקב"ה מזכה אותי בכך, אמרה, הייתי נוהגת בו אחרת. לא הייתי מאפשרת לאיש לפגוע בו. לא הייתי נוהגת עמו כפי שהקב"ה נוהג בנו. הבעל, מצידו, הצדיק את הדין ואמר שעלינו להאמין כי צדיק ה' בכל דרכיו. אבל האשה הוסיפה לטעון: איפה מידת הרחמים? איך יכול הקב"ה להתנהג כך עם בנו יחידו? אפילו אם אנחנו חוטאים לו, בכל זאת הרי אנו בניו. כך התנהלה ביניהם שיחה נוקבת. הבעל מצדיק את הקב"ה, ואילו האשה הכפרית הפשוטה, טוענת שהוא היה צריך לרחם יותר על עם ישראל.

אחרי הכוס הרביעית נסתתמו טענותיו של הבעל, והוא אמר: הצדק איתך. הקב"ה צריך לרחם יותר על עמו. ומכיוון שתם הוויכוח, והם היו תחת השפעת היין ששתו, קמו שניהם ויצאו בריקוד. הבעש"ט סיים את דבריו: באותו רגע קיבלו גם בשמים את דברי הסניגוריה של האשה הכפרית, וכאשר יצאו השניים במחול, נהייתה שמחה בכל העולמות, וגם אני שמחתי שמחה רבה. ומוכן שגם הגזירה נתבטלה".

השמש שלא היה טיפש, הבין מיד במה מדובר, והרים קול זעקה, חיש קל אץ לביתו של המרא דאתרא וסיפר לו בסערת רוח על המניין החסידי שנתפס בבית הכנסת. המרא דאתרא עזב את כל ההכנות של ליל הסדר ורץ לבית הכנסת. כשראה את המניין החסידי החל לצעוק כנגד המתפללים בעודו מכה באגרופו בכוח על בימת בית הכנסת, מנין לכם החוצפה לומר הלל כאשר הרמ"א מתייחס במפורש לפסק דינו של הבית יוסף, ומדגיש שאנו איננו נוהגים. החסידים המעטים בני הכפר חשו לא נעים מול פניו של הרב והם הביטו בחשש מה לעברו של בעל התניא. זה עמד על מקומו ופניו מפיקות שמחה של חג, חיוך קל עלה על שפתיו של הרבי והוא השיב בניחותא "האם כבוד תורתו היה נוכח בשעה שהרמ"א כתב את הערתו "ואנו איננו נוהגים". ומנין לכם שהרמ"א הכה באגרופו על השולחן בשעה שכתב מילים אלו? שמה כתב זאת בנחת כשהכוונה היא לומר, שאנו לדאבוננו איננו נוהגים במנהג נאה זה." בבת אחת פג כעסו של הרב והוא עזב את בית הכנסת, בהותירו אחריו את המניין החסידי בעיצומו של הלל חסידי נלחב.

התעשר בעושר רב בזכות שלא ציער את רבו

שלא חשדו בכשרים, ועל האבדה שמוחזרת לו. ורבי מאיר אנשיל היה שולח להרב כפעם בפעם עוד אדומים, עד שהשלים את כל הסכום. אבל לאמיתו של דבר לא גנב רבי מאיר אנשיל כלל את הכסף, ומעשה שהיה כך היה: כשהתחילו, כמנהגן של ישראל, לעשות תיקוני הבית על חג הפסח בביתו של הרב, שכרו משרתת נכרית אחת מהכפר הסמוך, לסוד בסיד את הבית. כשראתה המשרתת שיש בחדר של הרב שולחן עם תבה סגורה על מסגר, נתנה עיניה בהתבה, והשיגה מפתח ותפתח את התיבה, ולקחה את הכיס עם האדומים, והביאה אל בעלה. הבעל הטמין את הכיס עם האדומים זמן רב. כשראה, שכבר נשכח הדבר, והא רצה סוף סוף להנות מהגניבה, לקח אדום אחד, והלך אל המוזג אשר בכפר, ולקח לו הרבה יי"ש, וישת עם אחוזת מרעהו וייטב ליבו. כשהגיע שעת התשלומין להמוזג, נתן לו את האדום, ואמר: זה מצאתי. לך העירה ותפרוט אותה, ותקח המגיע לך בעד היי"ש, והשאר תחזיר לי. וכן עשה המוזג. בשבוע השני בא האיכר עוד פעם וישת לשכרו, ויקח עוד אדום זהב ויתן להמוזג, ויאמר לו שמצאו, וכן עשה שוב פעם שלישית. כשראה המוזג זה פעמים אחדות את מעשה האכר, הבין כי האדומים אינם כאבנים להיות מושלכים בחוצות לכל מוצאם, והחליט בדעתו שבודאי גנב את האדומים באיזה מקום, ועל כן הלך להשר הפולני, שהיה נקרא בשם "בויבודה" וסיפר לו המעשה. ואמר לו ה"בויבודה": כשיבוא עוד הפעם אליך, תשכרהו הרבה ביי"ש, ותרבה עליו רעים מידידי, וכשיכנס היין יצא הסוד, ותודע האמת. וכן עשה. ויהי כטוב ליבו ביי"ש ונשתכר הרבה, ורעיו הציקוהו בשאלות, מנין לו כל אותם האדומים, ויגיד לרעיו בחשאי את כל ליבו, ויספר להם אשר גנבה הכיס אצל הרב, וכי במקום פלוני בביתו קבורים כל שאר האדומים.

המוזג לקח העדים ששמעו מפיו הדברים, ומהר עמהם אל ה"בויבודה". והוא שלח תכף ומיד את עבדיו לבית האכר שבכפר, ויחפרו במקום שאמר,

הרה"ק ר' דוד משה מטשורטקוב זיע"א סיפר, שהגביר האדיר, אבי משפחת הרוטשילדים, רבי מאיר אנשיל, התעשר ע"י ליל בדיקת חמץ. וכך היה מעשה: כשרבי מאיר אנשיל היה בחור, היה משמש אצל הרה"ק ר' צבי הירש, הרב דשטורטקוב, אביו של הגה"ק ר' שמלק"ה מניקלשבורג. בהמשך הזמן נשא אשה מעיר סיניאטין, ויעש לו חנות, והצליח קצת.

להרה"ק ר' צבי הירש היה סך חמש מאות אדומים, שהכינים לנדוניה לבתו. הכסף היה שמור בתיבת השולחן שלו. בכל ימות השנה כמעט שלא פתח מעולם את התיבה, רק באור לארבעה עשר בניסן שבכל שנה, בשעת בדיקת חמץ, היה פותח גם את התיבה לבדוק בה.

באותה שנה שרבי מאיר אנשיל נשא אשה, כשהגיע ליל ארבעה עשר בניסן, והרב בא לבדוק את התיבה מחמץ, ראה שאין הכיס עם האדומים. ויבהל הרב ויבהלו גם אנשי ביתו. ובני ביתו של הרב החליטו שאין זה כי אם המשמש מאיר אנשיל גנב את הכסף. והראיה, שהרי עשה לו חנות, וכפי הנשמע הוא מתעשר והולך, ובודאי מאדומים אלה עשו לו את החיל הזה. הרב השתיק אותם כמה פעמים, ואמר שחושדים הם בכשרים, כי הכירו אשר בכל עת היותו אצלו בביתו היה איש ישר הולך, ירא את השם, ונאמן ביתו. אבל בני ביתו לא נתנו לו מרגוע, ואמרו שבודאי ובלי ספק רק הוא גנב את הכסף ושם בכליו, עד שאלצוהו והכריחוהו שישע אליו לסיניאטין. כשבא אל רבי מאיר אנשיל, והלה ראה את רבו הקדוש, שהעריצו וחיבבו, שמח בו מאוד ויכבדהו כבוד גדול.

בשברון לב סיפר הרב למי שהיה משמשו את אשר קרה, והיה מגלה טפח ומכסה טפחים בענין החשד שחושדים אותו בזה. ורבי מאיר אנשיל בשמעו את הדברים, אמר תיכף להרב: נכונים הדברים. אני לקחתי את הכסף. אמנם אין לי כעת מהכסף רק לערך שתי מאות אדומים, ותכף ומיד אתנם למר, ובמשך זמן קבוע אחזיר את השאר. ונסע הרב לביתו בשמחה כפולה: על

וימצאו את הכיס עם האדומים, והיה שם חמש מאות אדומים, פחות אדומים אחדים. ויאסרו את האיכר, ויביאוהו לפני השר, והודה לפניו. וישלח השר העירה אחר הרב שיבוא אליו. הרב נבהל, וחשב מי יודע איזה עלילה העלילו לפני השר עליו או על עדתו. אך "אין ברירה", ויבוא אל השר. והתחיל השר לשאלו, כמה בנים ובנות יש לו, כמה משכרתו לשבוע, וכו'. והרב השיב לו על כל שאלותיו. וישאלוהו: ומנין יש לך להשיא את ביתך? ויספר לו הרב, כי היה לו על נדוניא וצרכי הנישואין חמש מאות אדומים, ונגנבו ממנו, וכו'. שאלוהו השר אל סימני הכיס, והרב הגיד לו. לקח השר את הכיס עם האדומים, ונתנם להרב, וסיפר לו את כל המאורע עם האיכר השיכור. וישב הרב לביתו בשמחה ובצער, מצד אחד שמח הוא שנתגלה שמשמשו הוא איש כשר, ומצד שני בצער על שחשד בכשרים.

והרב נסע תכף ומיד לסיניאטין, לשאול את משמשו מה זה היה לו להודות על חטא שלא חטא, ולהשיב את אשר לא גנב. וסיפר לו רבי מאיר אנשיל היות וראה שהרבי שרוי בצער גדול, והבין שאם יחזור רבו הביתה בפחי נפש תגדל העגמות נפש שלו ושל בני ביתו, על כן גמר בדעתו לומר שהוא גנב את הכסף, ולקח כל הוננו ורכושו אשר רכשו, ונתן לו כמה שהיה לו מיד, כדי להפסיק דעתו של הצדיק, ואחר כך מסר ומשכך כל מה שהיה לו. ושלח בכל פעם עוד אדומים לרבו, להשלים את הסכום. כשמוע הרב את הדברים, פייס את משמשו בכמה פיוסים על שחשדוהו, והחזיר לו את כספו. ויברכהו כי בעבור זה יצליח, ויעלה מעלה מעלה בעושר רב, הוא וזרעו אחרי לדורי דורות. ומאז והלאה התחיל להצליח יותר ויותר, וממנו יצא הבית המפורסם בית רוטשילד. (מעשי צדיקים)

שריפת חמץ מן השמים

הרבה בעניין, ולבסוף הגיע לידי החלטה: מעתה לא ייהנה עוד מבית המיבשל שלו. לגביו, בית המיבשל איננו קיים עוד. רק לאחר שהחליט כך, רווח לו. הוא ניגש לערוך את ה"סדר" במצפון שקט ובלב שמח. מאוחר בלילה, כששכב לישון, הבחין בצלאל חיים מבעד החלון בפס אדום לרוחב האופק. אי שם פרצה דליקה. הרחוב המה יהודים שמיהרו למקום השריפה. השמיים האדמו, והרוח נשאה ריח עשן חריף. ככל שהתקדם בצלאל חיים אל מקום השריפה, כך גברה בליבו הרגשה מזוהה. ואמנם, הלהבות פרצו מבית מיבשל הבירה ומשני בתים סמוכים.

השחר החל להפציע כשהאש דעכה. מבית המיבשל ומשני הבתים הסמוכים, שבהם גרו איכרים נוכרים, לא נותר מאומה. היהודים הקיפו את בצלאל חיים כשהם מביעים רגשות השתתפות בצערו על הנזק הגדול. להפתעתם קיבל את התנחומים בפנים קורנות מאושר. האנשים חשבו בליבם כי דעתו נטרפה עליו עקב הצרות. בצלאל חיים חיפש אחר שותפו וכשלא מצאו במקום מיהר לביתו והעידו משנתו. "אהרון שמואל! בשורה טובה! בית המיבשל נשרף עד עפר!", קרא בהתרגשות. "ברוך השם! השותף שיפסף את עיניו בתמהון. "מה השמחה הזאת?", שאל. "אינך מביין? הלא החמץ נשרף! ה' עזר לנו וביער את החמץ שלנו!", התרגש בצלאל חיים. "ממילא נדרתי נדר כי לא איהנה עוד מבית המיבשל". אט-אט תפס שותפו את המתרחש. "ה' נתן וה' לקח, יהי שם ה' מבורך", אמר בשקט. בצלאל חיים שם פעמיו לבית הכנסת כשהוא שמח ועליו. בפנים שוחחו היהודים על הפרשה וניסו לחשוב כיצד יוכלו לעזור לשני חבריהם שירדו מנכסיהם. אחד הנאספים אמר שהשריפה היתה עונש מן השמיים, על שלא מכרו את החמץ לפני הפסח. "לא עונש", קרא בצלאל חיים שנכנס באותו רגע. "לא עונש, אחי, כי אם מתנה! מתנה מן השמיים! ה' מחל לנו על חטאנו".

ליל התקדש חג-הפסח. בית-המדרש של דוברומיסול מלא יהודים לבושים בגדי-חג, מתכוננים לתפילה. לפתע נכנסו לאולם שני יהודים נסערים, מתווכחים ביניהם בלהט ומנופפים בידיהם בהתרגשות. הם הטיחו זה בזה האשמות קשות. היו אלו אהרן שמואל ובצלאל חיים. שני ידידים טובים שניהלו עסק משותף: מפעל לייצור בירה. תוצרתם נמכרה בכל הסביבה והמפעל היה משגשג למדי. השניים יצאו מבתיהם לעבר בית הכנסת שמחים וטובי לב, אך כשנפגשו בדרך, נודע להם תוך כדי שיחה כי שכחו למכור את החמץ אשר במפעלם! האחד סמך על חברו, וכך יצא השחמץ לא נמכר. מה עושים עכשיו? המחסנים מלאים חמץ. על הכול חל האיסור החמור של "בל יראה ובל ימצא". הכול הצטופפו סביב הרב לשמוע מה יפסוק. הרב קרא אליו את הדיין והשניים דנו בנושא. "עליכם לשפוך את כל הבירה

המוכנה, ולאיש אסור ליהנות ממנה", פסק הרב. "את הכלים, הדגנים וכל יתר הפריטים יש לסגור היטב למשך ימי הפסח, ואחר כך אורה לכם כיצד לנהוג בהם". אך מה שהטריד את השותפים לא היתה העובדה שבעצם הם איבדו את כל אשר להם. הציקה להם העבירה החמורה של חמץ בפסח. כמה נזחרו לנקות את הבית מחמץ, לבער כל פירור, והנה נכשלו בכמות כה עניקת של חמץ גמור! בדמעות בעיניו פנה בצלאל חיים אל הרב וביקש דרך תשובה. גם השותף השני הצטרף לבקשה. ייסורי המצפון של השניים נגעו לליבו של הרב. הם היו יהודים פשוטים, אך ישרים ויראי ה'. "הנזק הכספי הרב, אותו קיבלתם על עצמכם באהבה, מהווה כבר תשובה עבורכם", קבע הרב. הוא עודדם, הזכיר להם שחג היום, ושצריך לשמוח ולשכוח כל דאגה. אחרי התפילה פנו המתפללים איש לביתו לעריכת ה"סדר". בצלאל חיים היה מדוכא. הרב הרגיעו אמנם, אך בליבו הרגיש שאין די בכך. הוא חשב

"ליל הסדר" במחיצתו של רבנו הקוה"ט ה"אמרי מנחם" זי"ע

מ"רשימות וזכרונות" שנכתבו ע"י מורינו הרה"צ רבי יחיאל יהודה משה דנציגר שליט"א

כל השנים, ולרוב חשיבותו היה משתמש בזה - במשך שנים רבות - בליל הפסח לד' כוסות.²

..

זכיתי לשמשו בשנותיו האחרונים בליל הסדר,³ והעליתי קצת מהדברים על הכתב סמוך ומיד להויתם, ואע"פ שיש ביניהם דברים פשוטים ודברים ידועים, מ"מ העליתים על הגליון והצגתיים כאן למען יעמדו ימים רבים, וכמו שכבר ציינתי במקום אחר, שאפילו את הדברים הפשוטים אם אין חוזרים עליהם הרי הם נשכחים, כידוע.

ליל הסדר תשס"א

² כך גם סיפר מרן ז"ל עצמו להאדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א מארה"ב, באחד השיחות עמו. - מרשימות יידי הרה"ח ר' יצחק מנחם גוטמן שיח" מ'בארא פארק. כיום, נמצא גביע זה אצל דודי הרה"ח מוה"ר יחיאל שליט"א.

³ וזאת אציון, שאע"פ שדרכו והרגלו היה תמיד לילך לישון מיד בתחילת הלילה, והרי הרגל נעשה טבע, ובד"כ האנשים הרגילים בזה כבר מתגמנים בשעות מאוחרות אלו, כידוע, ובפרט שלא היה דרכו לנוח ביום ערב פסח, ובפרט שזה היה בשנותיו האחרונים. - מ"מ הוא ז"ל התחזק עצמו כארי וערך את הסדר בהתלהבות גדולה [יודוע שבהרבה שנים שלפני נשיאותו ואף בשנים הראשונות לנשיאותו היה נשאר אח"כ ער כל הלילה הק' הזה (ועכ"פ היה משכים קום) והיה מתפלל ותיקן (אף אחר התמנותו לרבי), וכידוע].

פסח - ליל הסדר
היה 'עומד' בתפילת מעריב של ליל התקדש חג הפסח - מתחילתה ועד סופה.¹

..

כ"ק מרן האמונת משה זצוקללה"ה היה בקשר אמיץ עם האדמו"ר הרה"ק ר' אברהם בער מראחמיסטריווקא זצוקללה"ה, כידוע. ובעת שמחת נישואי אא"ז מרן ז"ל (ד' תמוז תשי"ב) בעיה"ק ירושלים ת"ו, בא הרה"ק מראחמיסטריווקא להשתתף בשמחה, ונתן דו"ד גביע כסף לחתן ה"ה אא"ז מרן ז"ל, ואמר לו "הא לך כוס ישועות". ומרן ז"ל היה שומר על זה

¹ ושאלתיו על כך (שהרי דרכו היה תמיד בתפילת מעריב להתיישב מיד אחר 'ברכו'), ואמר לי שהוא מפני שאיחא שליילה זו היא לילה גבוה מאד והוא 'א הויכע צייט' (ואע"פ שלא היה דרכו לדבר כך - כידוע).

ואולי יש לציין על מקור לענין זה, לעמוד בעת התפילה של ליל הפסח ולא לישב, שהרי איתא בזה"ק ("ח"ב פר' תצוה דף קפב-קפג). את חג המצות תשמור וכו', שבעת ימים אליו לאו אינון כשבעת הימים דסוכות, דאינון עלאין ואלין תתאין, ועל דא באינון הלל גמור ובהני לאו הלל גמור וכו', ובמה מקדש לון בישראל דלתתא, בחושבנא דעומר וכו', ועל דא אגן עבדין חושבנא בקיומא על קיומא קיימין, בגין דאינון יומין יומין עלאין אינון, וכן בכל זמנא דעאל בר נש לאינון יומין עלאין בין בצלותא בין בשבחה "אצטריך לקיימא על הגלוי ירכין וגופא כחדא" וכו', כדכורא דקיימא בחיליה, ולא כנוקבא דארחא למיתב, ועוד, בגין שבחא דעלמא עלאה. עכ"ז הוזה"ק.

[א] אחר תפילת מעריב, כשנכנס לביתו נאזה קודש [בקומה העליונה] לפני הסדר, הבאתי לו את הקיטל (קאפטן) ללבושו, והוא ז"ל התחיל להוריד את הצארטל של הקאפטן אך חזר ולבשו ואמר שרצונו לילך [גם] עם היובעצא-קאפטן ב'סדר' מחמת שיש בזה 'כיס' ושם יכול להניח את הטאש זייגער' של הישמח ישראל שנתן לאביו האמונת משה, ורוצה לילך עם זה גם בזמן עריכת הסדר [מחמת ענין וסגולה?]. עד שהראתי לו שיש גם כיסים בקיטל (זויסע קאפטן), ואז נענה ופשט את קאפטן ולבש רק את הקיטל והכניס לשם את הזייגער הנ"ל, והלך עם זה בזמן עריכת הסדר, כנהוג.

[ב] ציוה להוריד גם את בקבוק הכסף החדש שקנו לו השתא, על אף שעל השולחן היה כבר הבקבוק הישן.

[ג] סדר הקערה: סידר את הקערה כנהוג בהביטו בתוך ההגדה ע"פ ישמח ישראל, ואמר 'בפיו' את כל הסדר הנדרס שם ואז הניח כל דבר בקערה, כנהוג. ל'מרור' לקח בדוקא 'חסא', 'חזרת' לקח בדוקא 'חריין', רזוע 'פולקע', כרפס 'סלרי'.

[ד] כששאלו אותו אם יכולים ליכנס אצלו (מאנ"ש) בקו"פ בעת עריכת הסדר, נענה בענותנות ואמר "שיכולים, אבל במילא לא יראו כלום".⁵

[ה] לפני הכוסות וכדו' אמר לשם יחוד, ויהי נועם, כנדפס וכנהוג.

[ו] בעת אמירת 'הלל' ו'נשמת' עמד⁶ והחזיק הגביע כנהוג, ואמרו בהתלהבות גדולה על אף חולשתו הרבה עד שהיה מוכרח לישב מפעם לפעם.

[ז] עמד בעת אמירת הפיוט 'דיינו' עד 'לכפר על כל עונותינו'.

[ח] כשאמר "מצה זו" הוציא את המצה מהקערה והגביה והראה למשתתפים, וכן כשאמר "מרור זה" הגביה את המרור מהקערה והראה למשתתפים, כנהוג.

[ט] בעת הסעודה כשימרו אתה בחרתנו, הזכיר שניגון זה היה מזמר הישמח ישראל ז"ע. וסיפר שאביו מרן האמונת משה ערך במשך שבע שנים את הסדר לבד (משנה אחר פטירת אמו ע"ה עד פטירת האמו"מ, שאז ערך האמונת משה ז"ע את הסדר בלבד - אפילו ללא בני הבית), ומרן ז"ל היה כננס אל אביו במשך ליל הפסח, ואז היה מספר לו אביו האמונת משה הרבה אודות הסדרים אצל הישמח ישראל ז"ע.

[י] מוזגים לו כוס שני וכאן הבן שואל: אמרתי לפניו את מאמר הבית אהרן מקארלין שיכולים כעת לבקש כל מה דבעי כי הוא עת רצון. נענה ואמר: שאיתא בן מהרבה צדיקים. והוסיף שבאמת כן הוא, שהרי בן אע"פ שאינו ראוי, מ"מ כשמבקש מאביו אז מרחם עליו אביו ונותן לו את רצונו. ובירך אז את המשתתפים שם, וכן הזכירו לפניו כמה שמות אנשים ושם אמם ובירך אותם. והוסיף, שגם צריך שיהיו הגשמיות טובים ולא רק עניני הרוחניות, דאיתא במהר"ל שצריכים לגשמיות ולא רק לרוחניות כדי שיוכלו להתעסק ולעבוד את ה' בנקל ולכן צריך כל איש ישראל פרנסה ובריאות וכו', ואז בירך שיהיה בני חיי ומוזני לכולם.⁷

[יא] הוספה משנת תשס"ד (הפסח האחרון לימי חייו בעלמא הדין):

עריכת הסדר היה יותר משתי שעות, ועל אף חולשתו התאמץ והתגבר ביותר בשארית כוחותיו בעריכת הסדר, ואף התנצל אלי כמה פעמים שאינו מרגיש בטוב, ויש לו יסורים ומכאובים רבים. ואעפ"כ התאמץ כנ"ל, ובאמירת ההגדה אף הוסיף הרבה פעמים ביאור פירוש המילות ב'עברי טייטש' - כנהוג.

[יב] בתוך הדברים סיפר לי מוזגן מרן הרב"ז ז"ע איך שהיה אומר ההגדה, ופעמים שהיה אומר איזה אמרים בין השיטין ופעמים שלא היה אומר. 8. ועי' עוד בחלק האמרים מה שכתבתי את מה שאמר בקדשו בליל הסדר בשנים אלו: תשס"א, תשס"ב, תשס"ד.

אמר (ליל הסדר תשס"א) על שיירי המצה מהקערה שהם 'סגולה', כנרמז במה דאיתא (מנחות דף סב.) שיירי מצוה מעכבים את הפורענות.

והיה דרכו לשמור מן המצות שבקערה, - בתוך הקערה, שהיה מוצנע שם בכל השנה עד לערב פסח בשנה הבאה. 9.

●● שמעתי מאמו"ר שליט"א פעמים רבות, שאמו"ר זצוקללה"ה (בשנים קדמוניות) היה קונה בכל שנה קודם הפסח איזה 'הגדה' אחרת עם פירוש אחר, 10, והיה לומד ומעיין בזה לפני חג הפסח ובכל ימי חג הפסח.

●● בכל שבעת ימי חג הפסח אמר בסוף ברכת המזון, "הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו טוב ליום שכולו ארוך ליום שצדיקים יושבים וכו'". 11.

מצות יד ומצות מכונה

רבינו ז"ע סיפר כמה פעמים והפליג את החומרות בבית זקינו מרן הרב"ז ז"ל בפסח, עד שבבית זקינו הרה"ק רבי בצלאל יאיר ז"ע כשנאבדה מצת מכונה (של פסח - שנתנו שם מזה לפני הפסח לילדים הקטנים שיאכלו מזה) חזרו ועשו בדיקה אחריו,¹² ולכן היו מקפידים שלא ליקח ולהשהות כלל מצות מכונה בבית. [ולכאורה] כשראה מרן ז"ל אח"כ בירושלים את מאפיית מצות מכונה 'הלפרי' שהיה בשכונתו בשכונת 'כנסת', והכיר את כל העובדים שם שהיו אנשים יראים ושלמים תלמידי חכמים (שזה היה להם עוד מקור הכנסה לחייהם) כידוע, וכל 'שאלה' שהיה להם היה נפסל מיד מלמוכרו,¹³ התחיל מרן ז"ע לסמוך על זה¹⁴ - לא לאכילה בפסח, אלא לשאר דברים¹⁵ כדלהלן.

א', כשהיוקר האמיר והפרוטה לא היתה מצויה, נתן מזה לפעמים לבנותיו הקטנות 16. ב', ולפעמים (בשנים קדמוניות) שמר מזה בביתו לצורך שבת אחרון של פסח שהוא 'אסרו חג' בארץ ישראל (ולמים שאחר פסח) 17. ג', בשנים האחרונות כשהיתה בבית גויה העוזרת לאשת חבר זקנתי הרבנית ע"ה, ציוה להביא לה לאכול בפסח 'מאשין מצות' בדוקא. וטעמו עמו, כי לא רצה שתאכל מצה 'עבודת יד' שאנו אוכלים בפסח, משום קדושתה היתירה, ושלא יתערב זה באכילתו, ומ"מ כדי שלא יהא מאכלה חמץ בפסח בביתו, לכן ציוה שיקנו לה 'מצות מכונה' אל"ז 18. וע"ע בהערה 19.

ספירת העומר

בכל השנים התפלל וספר ספירת העומר בזמן הרגיל של צאת הכוכבים, כמו שנהג תמיד בכל מצוות וחיובי הלילה. ורק בשנים תשנ"ד - תשנ"ז בלבד ביקש להתפלל במנין מיוחד שיאחרו את זמן מעריב - בימי ספירת העומר - לזמן צאה"ב דר"ת, וטעמו ונימוקו כמוס עמו (וגם זאת רק בימות החול ולא בשבת ויו"ט).

⁹ עי' בתנחומא (בא ה, ח), וישא העם את בצקו וכו' משארותם זה שיוריי מצה ומרור וכו', וכי לא היה להם בהמה וכו', אלא שהיו מחבבין את המצוה, לכך כתיב על שכמם. ע"כ. והיינו שלקחו עמם למשמרת את שיירי המצוה - אחר שכבר עבר זמן המצוה.

¹⁰ כידוע, כ"ק א"ז ז"ל למד אצל הגה"ח ר' שלמה קאליש ז"ל חתן הגאון המפורסם החלקת יואב מקינצק, וא"ז ז"ל ביקש ממנו (אדר תש"ז) שיביא לו הגדה של פסח שם משמואל, שהרי הגה"ח הנ"ל היה תלמידו של הגה"ק האבני נזר מסאכטשוב, וכל ספר היה אז יקר המציאות. וכשר' שלמה הנ"ל הביא את ההגדה לאאזמו"ר, ביקש ממנו ק"ז מרן האמונת משה ז"ע שיכתוב שם בספר שהוא נותן את הספר ל'תלמיד' וכו', ורבי שלמה הנ"ל לא הסכים כלל לזה ולא כתב כן, כי סבר בדעתו שאין זה מן הראוי שהוא ייחשב ל'דיב' של א"ז וא"ז ויא"ז ייחשב ל'תלמידו'. - כך סיפר לי כ"ק אאמו"ר שליט"א. ולכן כתב הגה"ח ר' שלמה על הגדה זו בזה"ל: "נתתי את הגדה שם משמואל במתנה להארבך המופלג החסיד הירא מו' אברהם מנחם שיח"ו".

¹¹ עי' במגן אברהם א"ח תצ, סק"א. אבל עי' בברכי יוסף א"ח תצ, סק"ב, וכף החיים א"ח תצ, סק"ד. דרכי חיים ושלום אות תרח. וכן נהגו עוד הרבה צדיקים מגלילות פולין גאליציע ושאר מקומות.

¹² כי אז היו מצות אלו עם חששות גדולים, כידוע.

¹³ ולכן הרבה היראים בירושלים היו סוברים שהמצות מכונה האלו כשרים הרבה יותר מהמצות עבודת יד שעבדו שם פרענקליך וכו'...

¹⁴ כך שמעתי את ביאור הדבר.

¹⁵ וגם לכן הפריע לו מאד מה שסיפרו על רבי אחד שהיה בזמנו, שהיה קונה חבילה של מצות מכונה והיה 'שורפם' בערב פסח בשריפת חמץ כדי לגלות דעתו שהוא כחמץ גמור, ואמר על זה מרן ז"ל "האיך יתכן לומר, שמצות שהרבה יהודים כשרים יוצאים בה ידי חובתם, הרי זה חמץ גמור", ח"ו מלומר כן.

¹⁶ שמעתי מבני המשפחה.

¹⁷ בשם אנשי הבית.

¹⁸ שמעתי מהרה"ח ר' חנניה יוסף דנציגר בן דודי מורנו רבי יחיאל שליט"א.

¹⁹ ומענין לענין באותו ענין, כ"ק מרן ז"ל לא רצה שיתנו לגויה הנכרית אשר בבית ממאכל שבת המיוחד (טשאלניט), שבאכילתו לא יתערב זה. כך שמעתי מהר"ר אליעזר זונשיין שליט"א מבני ברק (שהיה ממשמי בית מרן ז"ל).

אוצרותיהם של צדיקים

לימי חודש ניסן • נכתב ע"י הרה"ג רבי אהרן פרלוב שליט"א

לע"נ הרה"ח ר' יצחק
בן הרה"ח ר' משה אריה
זצ"ל
נלב"ע ו' סיון תשע"ד

ערב פסח

קמחא דפסחא בערב פסח

זקה"ק (רבי אברהם שלום) מסטראפקוב זי"ע שלח פעם את הרה"ח ר' דוד צוויבל זי"ע בער"פ קודם הזמן עם סכום מעות שיתנה לעני אחד שדר שם בקאשוי, והרהר ר' דוד בדעתו שהרי הדרך ליתן כמה ימים קודם הפסח, ולא בעת סמוך לכניסת החג שא"א כבר לקנות, ובתוך כך פנה אליו זקה"ק ואמר לו: ראה באם נותנים כמה ימים קודם הפסח שיש זמן להוציא המעות, הרי מוציא כל המעות ובליל הסדר יושב ומחשב בדעתו שכבר כלה להוציא, וכך יהיה שמה בהחג כשידע אחר החג ישב לו עוד מעות.

כ"ק מרן אדמו"ר מסטראפקוב שליט"א, "בצילא דמחימנותא", ער"פ תשס"ב, עמ' ז'

ערב פסח

בהתקרב חג הפסח הנני תמיד נזכר בפסח בגור - כד הוינא טליא - כי אז הייתי מקורב ביותר לאאמור"ר זצ"ל, כי בכל השנה הי' עסוק ביותר, אבל בפסח הי' בבית פנימה, בבחינת "והגדת לבנך", אגיד ב"י. ובפרט בערב פסח, באפיית המצות, ואח"כ כשהייתי ישן במיטתו עד היותי בן ז' שנים (-כשגדלתי הבנתי, שאולי הי' זה, כדי שלא אפריע לאמי בעבודתה בבית...) וכ"פ נישא אלי לראות אם אני ישן כמובן שלא יכלתי לישן אלא עצמתי לין ועשיתי עצמי כישן. ואח"כ בערב לא זזה ידי מקרבתו עד אחרי הסדר. באפיית המצות אמנם לא ראיתי אומר הלל - אבל כל רמ"ח אבריו פנימה אמרו הלל בשמחה ובהתלהבות.

והנני מברך אותך בלוי"ג בברכת חג פסח כשר ושמח וכ"ט בידידות נאמנה.

מתוך מכתב קודש כ"ק מרן אדמו"ר ה"פני מנחם" מגור זצוק"ל לחתנו הרה"ח ר' אברהם דב ליפל שליט"א (מיום ג' פ' צו תשל"א), "קובץ אור ישראל", אדר תשנ"ו, עמ' ה'

הקב"ה מבער החמץ והיצה"ר

הרה"ק רבי יצחק מסקוירא אמר פעם קודם הפסח מליצה נאה: דהנה נאמר (שמות כה, ח) ושכנתי בתוכם. ודרשוהו (ע' באלשיך הק') בתוך כל אחד ואחד מישראל יש השראת השכינה. ואם כן הוא נקרא בעל הבית אצל כל אחד ואחד מישראל. וכפי הדין בשו"ע שעיקר חיוב הבדיקה וביעור חמץ חל על בעה"ב, ועל כן בוודאי מוטל על הקב"ה לבער החמץ והיצה"ר מן העולם.

"קובץ שפתי צדיקים", טבת תשנ"ח, ע' כ"ד

אפיית מצות בערב פסח

בעת שאיבת המים יה"ר...

כשהלך רבינו (ה"שר שלום" מבעלזא זי"ע) לשאוב מים לאפיית מצות באור לארבעה עשר (או כשחזר משם) אמר: יהי רצון שעוד נזכה בשנה זו להקריב את הקרבן פסח, וכי תימא הלא אמרו חז"ל (פסחים י"ג ע"א) אין אליהו בא בערבי שבתות ויו"ט, אף על פי כן יהי רצון שיבוא היום, זאליהו התשבי אשר יתרוץ כל הקושיות ואבעיות, יתרוץ גם קושיא זו. (כן סיפר הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זצ"ל. ולפעמים הוסיף ואמר: בנוסח זה מספר העולם, אבל הנוסחא האמיתית שזקיני זצ"ל אמר שהוא בעצמו יתרוץ קושיא זאת).

כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק זצוק"ל, "י"ג אורות" ח"ב, ע' רמ"ה

הידור באפיית מצות

כשבא [כ"ק מרן אדמו"ר ה"בית ישראל" מגור זצוק"ל] לאפות בערב פסח את המצות, נישא אליו הפועל שהתעסק בגיבול העיסה ("פארנעמער") והראהו שידיו נקיות ורחוצות למשעי. שאל אותו הרבי בנימה אבהית: "האם גם לבך נקי, הגם עיניך זכות וטהורות?!" (והבינו מנעימת דיבורו שגם זה שייך להידורים שלו במאפיית המצות), (מפי בעל המעשה).

"פאר ישראל" ח"ג, ע' קל"ג

אמירת הלל בברכה באפיית מצות בער"פ

...בנוגע למנהג אחר, אמירת הלל בברכה בעת אפיית המצות [בערב פסח], נשאל הגה"ח ר' נפתלי דיי"ן ז"ל היכן מקור לכך. כאשר שאל ר"ג דיי"ן את אדמו"ר מהר"י מסקוירא, נענה מהר"י ואמר: "לכו היית מוצא זאת בשערי תשובה" בשם אהרון מלפני עשרים שנה, הרי היה זה לך למקור מספיק, ואני אומר לך שקבלתי מאבא, המגיד הק', שקיבל מזקני

הק' ה'מאור עינים', שקיבל מאליהו הנביא זכור לטוב, ואתה שואל מקור לכך?"

"בקדושה של מעלה" (שיכון-סקוירא תשס"ב) ח"א, ע' פ"ח

הלל בשמחה באפיית מצות בער"פ

רבינו (כ"ק מרן אדמו"ר מתולדות-אהרן זצוק"ל) מביא בספרו דברי אמונה (ח"א דף צה) מתורגם ללה"ק) וז"ל: שמעתי מהרה"ח הוותיק וכו' מו"ה יואל אשכנזי (שליט"א) [ז"ל] מטבריא ת"ו שבשנת תרס"ב התגורר בטבריה הרה"ח רבי שמעי' ז"ל, הוא הי' מחסידי הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע, ר' שמעי' היה אז בן שמונים שנה והי' חשוך בנים רח"ל, אלא אשתו הי' לה מבעלה הראשון בן שלא הי' בר דעת, ור' שמעי' סבל ממנו צרות גדולות, גם סבל תמיד מדחקות, אשתו היתה רגזנית וגם היתה חרשת, ועכ"ז הי' ר' שמעי' תמיד בשמחה כמו איש שיש לו מכל טוב. וסיפר ר' יואל הנ"ל שהי' לו התפעלות לראות איך שבערב פסח בשעה שאפו מצות-מצוה, הי' לבוש רבי שמעי' בבגדי יו"ט ואמר הלל, ושפך מהמים שלנו לתוך הקמח ואז אמר מה אשיב לה' וגו', ושני ריסי דמעות זלגו מעיניו מגודל השמחה שאמר מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי, כאילו כל הטוב שבעולם הי' שלו. חיות כזה היו מרגישים חסידים ותיקים. עכלה"ט.

הרה"ח ר' שמשון רונפלד שליט"א, "זכור לאברהם" ח"ב, ע' קע"ז

לאפות המצות שיהיו קצת נשרפין

ראיתי להרב הגאון הצדיק ר' יודא גרו"ו ז"ל מסאקמער בער"פ בשעת אפיות המצות שהקפיד מאד שיהיו המצות נשרפין קצת, באמרו שכן נהוג זקיני הח"ס זצ"ל, שהקפיד על זה שיהי' כמו חררה, ואני מצאתי ב'פ' הברטנורא עה"ת פ' בא ע"מ שפירש"י עוגות מצות חררה של מצה בצק שלא החמיץ קרי מצוה, והק' למה לא פ' כן ב'פ' וירא גבי אברהם עיי"ש מה שתירוץ, והנה ראיתי לקדמון א' שכתב שמה שכתב שאמר אברהם אע"ה לשרה מהרי וכו', שבא עיקר על "לושי" כיון שהי' פסח וצריך שיהי' הלישה במהירות וזריזות שלא יחמץ, ומצינו שאמר אברהם ועשי עוגות דהיינו חררה כמו שפירש"י ז"ל והתרגום יונתן ב'פ' בא, אבל בלוט כתיב ומצות אפה שהוא לא הקפיד שיהי' חררה רק שיהי' בצק שלא החמיץ, עכ"פ יש לזה מקור.

הגאון רבי ישכר דב באב"ד זצ"ל - אבר"ק ססקא, "אוצר יד החיים" ע' רס"ה

הנשמר ממשוה חמץ

כשנזהרים ממשוהו חמץ בפסח

הרה"ח ר' משה בער אביו של הרה"ח ר' נחום מרדכי שו"ב ז"ל נסע על חג הפסח לסטולין והגיע לשם קודם אור היום, ואדמו"ר הזקן (ה"בית אהרן" מקרלין זי"ע) הי' כבר בחדרו, ובנו אדמו"ר הצעיר עמד עם אברכים ודיבר עמהם מעניני פסח, ואמר שכתוב בספרים שעל אותיות חשמ"ל אינו מועיל תשובה ר"ת ח'מץ ש'קר מ'רמה ל'צון, ואמר להם וכי מה השייכות שיש לחמץ עם שלשה אלו, רק כשנזהרים ממשוהו חמץ ממילא ניצולים מאלו השלשה.

מרשומות הרה"ח רבי מנשה רונפלד זצ"ל ששמע מפ"ק הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין זצוק"ל הי"ד [בעת ששהה בחצות קארלין בחג הפסח תרפ"ט], "מטה אהרן", גליון י"ט, עמ' ה'

הנזהר מחמץ בטוח שלא יחטא

האר"י אמר (באר היטב או"ח סימן תמ"ז סק"א) שהנזהר ממשוהו חמץ בטוח שלא יחטא כל השנה, ואמר "החזוזה" מלובלין שמרומז בפסוק (שמות לד, יח) "את חג המצות תשמור", אז הנך בטוח "אשר ציויתך", שכל מה שציויתי דהיינו שלא תכשל בשום עבירה, "למועד חודש האביב" עד שנה השנית באותו זמן.

הגה"ח ר' יוסף פאצאנאווסקי ז"ל הי"ד, "גן יוסף" (ב"ב תשנ"ח) ע' לו, אות קס"ג

הנזהר מחמץ בפסח - אינו חוטא כל השנה

בשם האריז"ל דהנזהר ממשוהו חמץ מובטח לו שלא יחטא כל אותה השנה, וכ"ק אדמו"ר חו"ז (בעל אבני נזר) מסאכטשוב ז"ל פ' לפ"ד הרמז"ל בה' שבועות דהנשבע שלא יאכל ז' ימים הוי שבועת שוא דא"א לו שיחי', ומלחם מצוה הסט"א אינה ניוזנית, נמצא דהנזהר ממשוהו חמץ אין לה להסט"א מזון ז' ימים וזאת גורמת ביטולה, ודפח"ח.

הגאון רבי יצחק יהודה טרונג זצ"ל - אבר"ק קטנא, "מקרא מפורש" דף כ' ע"א

עיטור שולחן ליל הסדר

שמעתי שסיפר הגה"צ מהר"פ שטיינר ז"ל אבד"ק איללאק שהגה"ק רבי הילל ליכטנשטיין זלה"ה נהג שעטר את שולחן הסדר עם כל חיבוריו שהיה לו בכת"ק, והכריז, הרי דוה"ע משמיע "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף", ומקיים את הדין יפה לעטר השולחן דסדר בכלי זהב.

הנאון רבי יצחק ווייס זצ"ל - אבד"ק וועריב, "אלף כתב" ח"א, ע' ע"ז

שמחה בחג הפסח

בחג הפסח רמז כ"ק מרן אדמו"ר ה"בית ישראל" מגור זצוק"ל) לאנשים שסבבוהו להרבות בשמחה. הזכיר חסידים הראשונים שהיו אומרים: "אויף געראַמט" (לשון שמחה) נופל על לשון "אַן געראַמט" (לשון נקיין מלכלוך ופסולת). האידנא, כשמבערים החמץ מן הבית, והאדם עצמו מנוקה מזוהמא ומטומאה, הזמן מסוגל להיות בשמחה [ע"פ כתבי חסידים משבת חוהמ"פ תשי"ג].

ביו"ט שביעי של פסח רקדו חסידים בבית מדרשו, כנהוג בשירה ובזמרה: "המעביר בניו... עד המילים: "שבחו והודו לשמו... הקשיב הרבי לשירתם ויקרא בפליאה: "וכאן נעצרים?" בהתכוונו לרמז, שהעיקר הוא ההמשך: "ומלכותו ברצון קיבלו עליהם..." [מעדות הרב חיים זילברשטיין].

למה נקרא חג הפסח

נתנו לנו שלש רגלים כנגד שלשה אבות, שהחזיקו שלשה עמודים בעולם, תחלה בא אע"ה וקיים עמוד ג"ח, וכנגד זה ניתן לנו חג הסוכות, דעניינו הוא המשכת חסדים בסוכה ובלולב, ואחריו בא יצחק אע"ה ותיקן וקיים עמוד העבודה שנעקד ברצונו ושמחת לבבו ע"ג המזבח, וכנגד זה ניתן לנו חג הפסח, ובזה פירשתי טעם נכון למה נקרא חג הפסח על שם דבר אשר עיקרו ביד, כי שחיטתו והקרבת אזוריו ביום י"ד, ורק אכילתו בליל יו"ט, וראוי לקרותו תמיד בשם חג המצות, דשייכי ביה כל ימי החג, ובזה ניחא שנקרא על שם הקרבן, כי זכינו ליו"ט זה על אשר הקריב יצחק אבינו את עצמו ע"ג המזבח, וסוף הקריבו איל תמורתו, וכאילו קרב הוא ממש, ונמצא זכינו ביו"ט זה מחמת הקרבת קרבן של יצחק אע"ה, לכך נקרא החג על שם קרבן פסח, ולאחריו בא יעקב אע"ה, ותיקן עמוד תורה, וכנגדו ניתן לנו חג השבעות, שהוא יום מתן תורה, וחגה של תורה.

הנאון רבי יוסף חיים סבנדר זצ"ל בעל ה"בן איש חי" "בן יהודה", ספ"ב, דף ס"א ט"ז

זמן חירותינו

יש לומר בדרך צחות למה לא נזכר בתורה ושמחת בחגיך בחג הפסח כמו שנאמר בחג הסוכות, כי בחג הסוכות מצוה עלינו לאכול ולשתות וללון שבעה ימים בדירת ארעי, ודבר זה יוכל לגרום להאדם שלא יהי' כל כך בשמחה, לכן נצטוינו ושמחת בחגיך וגו' והיית אך שמה, משא"כ בחג הפסח שהוא זמן חירותינו, ואנו נמצאים בבתינו ובארמנותינו בשמחה ובטוב לבב, אין צורך להצטונו להיות בשמחה, שהרי ממילא שרויים בשמחה.

הרה"צ ר' יוסף חיים הלוי פרידמן שליט"א, "דועה היא" (ברוקלין תשס"ט) ע' צ"א

פסח וראש השנה

על פסח נאמר בתורה"ק "ככל חוקותיו וככל משפטיו תעשו אותו", ודרש רבינו (כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמרי חיים" מויז'ניץ זצוק"ל) לפי דרכו: "חק ומשפט" רומזים לראש השנה, עליו נאמר "כי חק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב", בהמשך לפסוק "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו". ומצווה עלינו קודשא בריך הוא שעבודת הפסח תעשה על ידינו באותה רמה שאנו עושים את עבודת השופר, דהיינו לשלב אהבה דפסח ויראה דראש השנה.

הרה"ח ר' שמואל אבישי שטוקהמר שליט"א, "בטאון ויז'ניץ", ניסן תשס"ד, ע' 42

בפסח הקדושה נכנסת בתוך האדם

...ובשם צדיקים על מאמה"כ ותורתך בתוך מעי, זה כזית מצה שהקדושה נכנסת בתוך בטנו של האדם, וזה החילוק בין סוכות לפסח, כי בסוכות האדם נכנס לתוך המצוה בחי' אור מקיף, ובפסח המצוה נכנסת בתוך האדם בחי' אור פנימי. וע"כ אסור לאכול חמץ בפסח כי

חמץ רומז לגאווה ולהתנשאות, והקדושה מסתלקת ע"י הגאווה כמאחז"ל אין אני והוא יכולין וכו'...

מסכת הגה"ח רבי אהרן יוסף לוריא זצ"ל, "עבודת פנים" (ירושלים תשמ"ב) סתבים, ע' קמ"ד

בפסח הזמן מוכשר להתקרב אל ה'

סיפר ר' דוד גרבינר ע"ה, אשר הגיע לאוטבוצק (בעת שה"אמרי אמת" מגור ז"ע קבע שם מקום מגוריו בתקופת מלחמה"ע הראשונה) בימי אברכותו הראשונים, כדי להסתופף בצל קדשו בזמן חרותנו: "בליל החג התפלל רבינו (ה"אמרי אמת") זצ"ל בבית מדרשו של מהרש"ב מאוטבוצק זצ"ל משם פנה אחרי התפלה ללכת אל מעונו לערוך את הסדר, וכל החסידים נלווים אליו. ויהי אך יצא מביהמ"ד, התחיל הרבי לפסוע בזריזות מופלאה, תוך שהוא לוחש את המלים "וּפְכָה תֹאכְלוּ אותו, מתניכם חגורים, נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם, ואכלתם אותו בחפזו..."

"הדרך עד לביתנו היתה ארוכה למדי, אולם הרבי, בזריזותו, לא התעייף ופסע כל הזמן במהירות רבה, וכל הקהל מיהר בעקבותיו. אחר פנה מיד לעריכת ה"סדר" וכל ה"עולם" זכה להשתתף בו. בשיחות קדשו מעניני דיומא אמר רבינו זצ"ל בין השאר: "אמר רב פפא הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלמה ובוצע" (ברכות ל"ט ע"ב), בפסח הזמן מוכשר להתקרב אל ה', אף אלו שאינם שלמים והנם בבחינת פרוסה, יכולים בפסח לחזור בתשובה ולהתקרב..."

"ראש גולת אריאל" ח"ב, ע' שניב

בפסח אין מעכב לעשות רצונו ית'

שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וגו' (שמות י"ב י"ט). פעם בחג הפסח אמר כ"ק אא"ז מרן אדמו"ר ה"אמרי אמת" זצ"ל מגור דהנה אי' בגמ' (ברכות י"ז ע"א) גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה וכו' ע"ש, ממילא בפסח שאין שאור שבעיסה, אין שום דבר מעכב לעשות רצונו יתברך.

הרה"ח ר' יהודה לייב היינה ז"ל, "ליקוטי יהודה" (ירושלים תשל"ז) ח"ב, ע' ע"ב

קדושת כל רגע של חג הפסח

בימי הפסח כמעט ולא היה ישן הרה"ק רבי יחיאל מאיר מגוסטנין, ובני ביתו דאגו לבריאתו, ושאלו על הנהגתו זו והשיבם: "תציירו נא אילו הייתם זוכים בפינף און זיבעציגע' (היינו ה'לאטעריא' שהיה באותם הימים בסך 75,000 רובל), וכי הייתם יכולים לישון? האמינו לי, שכל רגל מימי הפסח נחשב אצלי כפינף און זיבעציגר'.

והסביר מרן (אדמו"ר מאמשינוב ארה"ב) ז"ע, מדוע דוקא בפסח היה כל רגע חשוב אצלו כ"כ, כי אז הוא זמן איסור חמץ, וידוע אשר חמץ רומז ליצה"ר שאור שבעיסה ומצה רומז על יצר הטוב, ולכן בחג הפסח שהוא זמנו של היצר הטוב וביעור היצה"ר, יו"ט שכולו קודש, לכך היה כל רגע חשוב אצלו, ולא רצה לבטלו בשינה.

"ימות עולם" (ברוקלין תשנ"ח) ע' קס"ה, אות ב'

קדושת המצה

מצה מיכלא דמהימנותא

מצה מורה על אמונה, כי טבע הלחם כאשר האופה מסלק ידו מן העיסה הלחם עושה פעולתו מעצמו שתופח ומחמיץ, משא"כ מצה נשארת כמתכונתה כמו שסילק האופה ידו ממנה, ודבר זה מורה על אמונה שאין לנו מעצמנו שום תנועה ושום פעולה בלא שתיקבע ע"י הבורא יתברך.

כ"ק מרן אדמו"ר מבאיאן זצוק"ל יום א' דפסח תשכ"ב, "קובץ תפארת ישראל", ניסן תשס"ט, עמ' ג'

ההכנה וההשתוקקות לאכילת מצה

דורש היה רבינו (כ"ק מרן ה"אמרי חיים" מויז'ניץ ז"ע) כי ההכנה בעצמה וההשתוקקות הגדולה היא זאת שאכן גורמת שיאכלו את המצה כדבעי וכרצון השי"ת, וכפי שרמז בפסוק (שמות כג, טו): "את חג המצות תשמור - תאכל מצות כאשר ציויתך", תשמור הוא מלשון צפיה והמתנה (עכד"ה "ואביו שמר את הדבר", ע"ש ברש"י), אם לחג המצות תשמור, תצפה ותמתין בהשתוקקות וצמאון - אזי מובטח לך "שתאכל מצות כאשר ציויתך" - כרצון ה' יתברך.

הגה"ח רבי אברהם צבי בעק שליט"א אבד"ק מעלבון - אוסטרליה, "צעירי ויז'ניץ", ניסן תשס"ה, ע' מ"א

מצה בפסח

הגיד כ"ק אבי אדמו"ר בטעם מצה לחם עוני שאין עני אלא בדעה (כבש"ס נדרים מ"א), וע"כ בכל שנה אז הוא זמן העומר לחם שעורים מאכל בהמה, עכת"ד.

"שם משמאל" (סוכטשום) ודחי תרע"ט, ע' שס"ט

מצה בפסח-לחם עני

המצה היא לחם עני. ואפשר, שכפי שנהגו בערב יום כיפור לבקש מאת הגבאים מיני מגדים, כדי שאם נגזר ח"ו שיזקקו לבקש מתנת בשר ודם יהיו יוצאים ידי חובתם בכך, כן הדבר גם בפסח, אשר בו נידונים על התבואה (ר"ה טז), אוכלים המצה - לחם עני, שאם נגזר עליהם עניות ח"ו יצאו ידי חובתם באכילת לחם עוני זה. העניות, הרי היא מן הדברים שמעבירין את האדם על דעתו ועל דעת קונו (עי' עירובין מא:). בני ישראל מבקשים הרחבה, כדי שיהיה ביכלתם לעבוד בזה את השי"ת, ואשר לחם עני יהפך ללחם עוני - לחם שעונין עליו דברים הרבה (פסחים קטז:). שתהיה השפעה גדולה כ"כ, עד שיהיו בבחינת 'עונין דברים הרבה', דברי שבח והודאה להשי"ת.

כ"ק מו"ר אדמו"ר מבא"א שליט"א בשיחת קדשו - א' דפסח תשנ"ג, "אמרי קדש", ניסן תשס"ז, ע' ט"ז

חומרות בפסח וזהירות מכנס

חומרת הפסח

בשם כ"ק הגה"צ חו"פ רבי בנימין ראבינאוויטש זצוק"ל חבר הביד"צ פיעה"ק ת"ו שמעתי שאמר בשם הרה"ק רבי פינחס מקאריץ ז"ע שאמר שמעת שהתחילו ישראל להחמיר בחומרות של פסח, נתבטלו הרבה גזירות מישראל, ואמר הטעם כי בשמים מתנהגים מדה כנגד מדה. וכשאין ישראל מדקדקין בדין, אלא מחמירין יותר, גם בשמים אין מדקדקין עמם (מפי נכדו הגר"י אשר כהנא שליט"א רב ומו"צ פיעה"ק ת"ו).

הרה"ח ר' שמשון רוזנפלד שליט"א, "זכור לאברהם" (ירושלים תשס"ג) ח"ב, ע' ק"ז

נטבע חומרות פסח בילדים

פעם אחת הגיע יהודי מפולין אל האבני נזר וביקשו שיתן לו הכשר לחג הפסח על בית חרושת לייצור חומץ, לא רצה האבני נזר לתת לו, באומרו, היום עושים בכל בית יהודי משקה מחמיצה הנקרא "בארשט", באמצע החורף כבר כובשין את החמיצה עד שנהיה משקה לחג הפסח, וכל ילד יודע שאסור ליגע ואפילו לא לגשת לחבית החמיצה - בארשט כי זה מיוחד לחג הפסח, ובמילא נטבע חומרות אלו בכל ילד, ואם אתן הכשר אזי יקחו קצת חומץ עם סוכר ויעשו מזה חמיצה וזה ישתו ובמילא יאבד ענין זה.

הנה"צ רבי חיים יחיאל מאיר שפירא זצ"ל - נאב"ד נאראל "שחינתו עם כ"ק מו"ר אדמו"ר מנעולא שליט"א, ה' ניסן תשס"ז

חומרא ואיסור

אדמו"ר ה"פני מנחם" זצלה"ה תמה על המורים היתר באכיל קטניות לקטנים יותר מאכילת שרויה. כי בוודאי יש להקל יותר בשרויה שהוא חומרא בעלמא ולא בקטניות שהוא איסור חמור שנתקבל מימות הראשונים בחומרה גדולה, וסיפר שבעודו קטן נתנו לו לאכול שרויה ובכלים נפרדים.

הנה"צ ר' מיכאל אריה ראנד שליט"א, "קונטרס בהלכות הפסח" ע' ס"ז

משהו מצה אינו אוסר

מפ"ק חו"ז אדמו"ר הגה"ק הפני מנחם ז"ע שמעתי, שאצל הרבי ר' הענין מאלכסנדר ז"ע נפלה חתיכת מצה למשקה הבראש"ט שלו והוציאה ושתה המשקה, וכששאלוהו על זה אמר: א משהו חמץ איז אוסר, נישט קיין משהו מצה.

הנה"צ ר' מיכאל אריה ראנד שליט"א, "בהלכות הפסח" ע' ס"ה

רק חמץ אסור במשהו

אירע פעם בבית רבינו (הגה"ק בעל "דברי חיים" מצאנז ז"ע) בחג הפסח שנפל פרוסת מצה לתוך הרוטב שהכינו להסעודה, ונתהווה מזה רעש גדול שלא היה מה לאכול שהכל נאסר מהמצה שרויה [געבראקטס], ולא הגישו הרוטב להשולחן לאכול, כשהגיע הרעש לאזני רבינו שאל מה זה שלא הביאו עדיין הרוטב, וענו לו שנפל פרוסת מצה לתוכה ושאל רבינו בתמיהה: מצה איז דען חמץ, ורק חמץ במשהו, וצוה שיביאו לו הרוטב, והוסיף לומר שחז"ל גזרו רק על חמץ שאוסר במשהו ולא על משהו מצה, ואכן נתנו לכל המסובים מהרוטב וגם רבינו בעצמו אכל מהמאכלים שהיו שם.

הנה"צ רבי משה אריה פריינד זצ"ל נאב"ד תעודת החרדות, "הללו עבדי ה'" (ביוקלן תשס"א) ע' תר"ד [ועיי' שנת העת המולד שבבית הנאב"ד רמ"א זצ"ל כשמאז פירור מצה בתוך הקערות צוה שידווק הקערות תיכף והתיר להשתמש בהם]

לשון-הרע ורכילות הוא חמץ סיפר לי הגה"צ ר' פרץ ראזענבערגער שליט"א מדיערעש, שמעתי מאבי זצ"ל שהיה פעם אצל הרה"ק ר' משה משינאווע זצ"ל ביו"ט פסח. בשעת עריכת שלחנו הטהור ישבו אנשים בקצה השולחן וטבלו את המצה בקערה (געבראקטס), וצעק אחד, הלא זה חמץ! כששמע הרה"ק ר' משה'לע את דבריו, הגיב על זה בזה"ל: מצה איז חמץ? לשון הרע און רכילות איז חמץ.

הנה"צ ר' ישראל חיים אשורי שליט"א, "שיח קונים" ח"ג, ע' ש"י

לשמור על חומרות אבותיו

כ"ק מו"ר אדמו"ר (מהר"ש ממאבוב) זצ"ל ה' רגיל לדבר (בחג הפסח) אצל סעודות החג אודות החומרות השונות במאכלים ומשקאות הנפוצות אצל בני ישראל בימי הפסח איש על מחנהו ואיש על דגלו. וה' מעורר את צאן מרעיתו שעל כל א' להחזיק באותם מנהגים וחומרות שקיבל מבית אבותיו ורבותיו. וסיפר שפעם הלך א' מתלמידיו בימי הפסח להשתתף במסיבה משפחתית, והקילו שם בני החבורה ואכלו שרוי, והוא נמנע מלאכול שרוי כמנהגו. והנה ישב שם גדול א' שהכיר שאינו אוכל שרוי ולא הוטב הדבר בעיניו, וענה ואמר לו, 'ר' חיים מבריסק אבל שרוי' ואתה אינך אוכל, הרי זה יוהרא!

והמשיך כ"ק רבינו זצ"ל, כשחזר הבחור וסיפר לו המאורע, האט עס מיר גע'ארט. העלם הלז נוהג כמנהג אבותיו וזהו יוהרא? הרי יש פרק שלם במס' פסחים, פרק מקום שנהגו, שעוסק בידינו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם, ואם נוהג הבחור הזה כמקום שיצא משם, האם פשוט כל כך להקל בדבר כביעתא בכוחתא? אמנם ה' ר' חיים גאון יורא שמים ונהג לאכול שרוי, אבל ברור לי שלא ה' אומר על בחור שמחמיר בדבר משום שמנהג אבותיו בידינו שהוא מילתא דיוהרא...

"פרי הכרם" ניסן תשס"ז, עמ"ו

החומרה בשרויה

בענין החומרא בשרויה, שמעתי מאבי הרה"ח ר' אברהם ז"ל, שאדמו"ר מקאצק זצ"ל ביקש מהחידושי הרי"מ והאיבני נזר, שיבררו בהלכה עד כמה יש מקום לחומרא זו. וחזרו אליו ואמרו שמכח ההלכה לא נמצא שיש מקום כל כך להחמיר. ואמר: "אם כן הרי זה יותר גבוה..."

מסכתב האגון רבי יהודה טוהר שליט"א - ראש שיבת אנטווערפן, "בהלכות הפסח" ע' 20

אין אוכלים אצל השני בפסח

לזקה"ק רבי מרדכי דוב מהורונסטייפל ז"ע היה בן רבי דוד זצ"ל בעל ה"ויברך דוד", והיו לו כמה בנות כאן באר"י, ואחת מהם סיפרה לי שזוכרת בילדותה שדרו בווינא, ושמעה מאחד מאדמו"רי בית רוז'ין זצ"ל שאמר פעם טעם לשבח למנהג ישראל שבפסח אין אוכלים אצל השני, דהנה המצות נקרא מיכלא דאסווא, והיינו שזה רפואה, וכמו שברפואות לא יקח הא' את הרפואות שרשם הרופא לחבירו, כמו"כ בפסח אין אוכלים אצל הזולת...

כ"ק מו"ר אדמו"ר מגורליץ שליט"א, "בצילא דמוהינווא", אחרי-קדושים תשס"ז, עמ"ד

למעט באכילה בפסח

הרה"ק מגארליץ ז"ע"א היה מרגלא בפומיה, כי בחג הפסח יש למעט באכילה, ושלא כסדר העולם החושבים שאין גבול לאכילה בשבעת ימי החג. והביא ראייה על זה מפרק איזהו מקומן, שאצל כל הקרבנות תנן "ונאכלים וכו'", ואצל קרבן פסח שינה התנא לשונו, ואמר "הפסח אינו נאכל וכו', ואינו נאכל וכו'". הרי שחג הפסח אינו זמן אכילה.

הרה"ק רבי יודלי הוביץ מדזיקוב זצוק"ל (משימות כ"ק מו"ר אדמו"ר מתולדות אברהם יצחק שליט"א), "אבן יודעה" ע' ל"ב

מחמירים בפסח במאכלים

בדרך צחות יש לרמז מלשון המשנה, הבכור והמעשר והפסח וכו' הבכור נאכל לכהנים והמעשר לכל אדם, ונאכלין בכל העיר בכל מאכל וכו', ואילו בפסח כתוב, אינו נאכל וכו', ואינו נאכל וכו', ואינו נאכל וכו' (זבחים נ"ו ע"ב). ולכאורה מדוע נכתב בפסח לשון אינו נאכל, ואולי משום שבפסח מחמירים אפילו במשהו, ולא אוכלים שום דבר שיש בו חשש רחוק מתערובת חמץ או מנגיעת חמץ, מה שאין מחמירים כל כך בשום איסור אחר, וזה הרמז במשנה בלשון "אינו נאכל".

הנה"ח רבי שמאי גינזבורג ז"ל, "אמרי שמאי" (ירושלים תשנ"ג) מועדים, ע' רנ"ה

...בענין זה של הזהירות מן הכעס, זקני ז"ל סיפר פעם ליל ליל יו"ט שני של פסח בשעת עריכת הסדר מהרה"ק מאפטא זי"ע, שפעם בא אליו על חג הפסח, נכדו של הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע שנוודע בחומרותיו בפסח, והיה גם הוא נוהג באותם החומרות, ברם הרב מאפטא היה נחשב למיקל. ואמר זקני בבת-שחוק: 'מיקל, כלפי רבי פנחס מקוריץ היה נחשב הרב מאפטא כמיקל'. אותו בנש"ק בבדקן אחר ההכנות והבישולים לחג, הבחין בדברים שלא מצאו חן בעיניו, ורגז על כך. קראו הרב מאפטא, ואמר לו: דע לך, שהכעס הוא מין חמץ שאינו בטל גם בכל ימות השנה.

כ"ק מרן אדמו"ר מבאיאן שליט"א בשו"ט י"ט ניסן תש"ס, "אמרו קודש", ניסן תשס"ז, ע' פ"ד

להזהר מבעס בפסח

סיפר אאזמו"ר (הס"ק ה"אהבת ישראל" מויוזניץ) ז"ל פעם כשנתחלפו לו המצות של ערב פסח במצות אחרות והיו כאלו שנתבעסו על המשמשים שלא שמו לב לשמור עליהן כראוי, ואמר אאזמו"ר ז"ל שבכמה מקומות הי' נוהג להחזיק עופות לפסח, והיו מלבישים אותן במענטעלעך, וקרה פעם אצל אחד מן הצדיקים שקפץ אחד מן התרנגולים של חמץ לתוך החדר שהיו מחזיקים שם העופות לפסח, ובא אחד וצעק הלמאי אינם שומרים כראוי, פנה אליו הצדיק וכי לא שמעת מאיסור כעס, הצטדק הלה - אבל הלא פסח... משהו חמץ... ועל זה נענה הצדיק - אני מדבר אליך אודות איסור כעס שעליו אמרו חז"ל כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה, ואתה עונה לי אודות "תרנגול חמץ", אתמהה.

כ"ק מרן אדמו"ר מויוזניץ-מאנסי ז"ל, "דרשות" (מאנסי תשס"ב) ח"א, ע' תנ"ב

פסח זמן שבירת התאוות

שמעתי מפי הרה"צ ר' חיים יהודא מאיר הגר זצ"ל מושיאו - תל אביב נכד בעל אהבת ישראל מויוזניץ זצ"ל.

"מרן זקני מויוזניץ זצ"ל לא עישן בפסח. שאלתי אותו אם יש חשש חמץ בסיגריות. והשיב שאינו יודע חשש חמץ עליהם. אבל פסח הוא זמן שבירת התאוות. והוסיף שמניעת העישון קשה לו יותר מהתענית הכי קשה, כי העישון נחוץ לו לעיכול המאכלים השמנים שאוכלים בפסח".

הגה"צ ר' אברהם יעקב בומפר שליט"א, "נפשות חסידיו" ח"ב, ע' רמ"ה

ה"נהרה" בחמץ בפסח-לשמור מבעס

אמר (הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע בהרה"ק רבי אהרן הגדול מקאריץ זי"ע) בפסח. הקשה על סמיכות "אלהי מסכה לא תעשה לך" לפסוק "את חג המצות תשמור" (שמות לד, יז). "אמר בפה קדשו שיש הרבה חסידים שזוהרים דוקא לאכול שמורה בפסח ועי"ז כמה פעמים באים לידי כעס מחמת שב"ב אינם נזהרים ונשמרים כדבעי. וידוע מאמר חז"ל (שבת קה:): כל הכועס כאילו עובד ע"ז לכן סמך התורה הפסוקים אלו שיותר טוב שלא לאכול שמורה משיכעס ח"ו. וכן שמעתי מא"א אשר אצל הרב הצ' ר' פנחס מקאריץ מצא פעם אחת בפסח בהקערה חתיכה מצה והי' בנו הרב ר' משה בעעס על המשרת, ואמר הרב ר' פנחס לבנו הר"מ מה אתה בעעס, כעת מותר לך לאכול לחם חמץ, ד' ישמרנו. וכן שמעתי מהרב הצ' ר' זאב מוויטאמיר זצ"ל שהקשה על מאמר כל הנהרה בחמץ בפסח במשהו מובטח לו שהוא בן עולם הבא, וקשה הלי"ל כל הזהיר. אך זהיר בפסח דבר קשה ומי שהוא ירא שמים הוא נזהר מן השמים.

הגה"צ רבי חיים ליבערמאן ז"ל, "ארץ החיים" (ירושלים תשס"א) ע' ל"ט

מצה שרויה חומרה-כיבוד אם דאורייתא

פעם אכל רבינו ה"שר שלום" מבעלזא זי"ע מרק בחג הפסח בקערה אחת עם אמו, ושכחה אמו והכניסה חתיכות מצה בתוך המרק. ואע"פ שרבינו הקפיד שלא לאכול מצה שרויה (געבראקטס) כנהוג, עכ"ז לא הפסיק לאכול את המרק, אלא סילק את פירורי המצה לצדדין ואכל מהרוטב שבצד אחר. וטעמא דמילתא, כי אם היה מפסיק לאכול היתה אמו מצטערת ולא אתי מצה שרויה שאינה אלא חומרא ודחי כיבוד אם דאורייתא. (שמעתי מפי מו"ח זצ"ל).

כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק זצוק"ל, "י"ג אוחות" ח"ב, ע' הל"ז

להקפיד בפסח על שלום בית

שמעתי בקידושא דצפרא דשבתא [שבת החודש פר' ויקהל-פקודי תשמ"ב] מכ"ק חו"ז אדמו"ר מבוהוש זי"ע שסיפר, שאל הרה"ק מאפטא זי"ע באו במוצאי יו"ט אחרון של חג הפסח זוג צעיר ובקשו להתגרש רח"ל. לשאלתו אמאי החליטו לעשות כן, השיב הבעל כי הוא מקפיד על אכילת מצה שמורה בדוקא, ואילו זוגתו אינה מקפידה על כך, והם אינם יכולים להשתוות ביניהם. לשמע הדברים צוה הרה"ק זי"ע לקרוא לזוג' הרבנית, ושאלה אלו מצות נתנה לו לאכול בשנה זו, הרבנית שראתה כי הרב יודע מטעותה שטעתה באותה שנה ענתה, שהשנה מרוב טרדות ההכנות בערב החג, כשבאו בני העיר כמנהגם מדי שנה לקבל כל אחד ואחד מצה לליל הסדר טעתה והחליפה את המצות, וחילקה לבני העיר את המצות המהודרות השמורות משעת קצירה והטחונות ואפויות בכל ההידורים והדקדוקים שהיו מיועדים לרב מאפטא זי"ע ולביתו, וכשהרגישה בדבר היה סמוך להתקדש החג, ובלית ברירה לקחה את המצות הפשוטות והניחה במקום המהודרות. פנה הרה"ק מאפטא אל הזוג הניצב לפניו ואמר להם, הגה שמעתם והנכם רואים שאפילו לא הפרתי את שלום ביתי בשל כך. אלא אדרבה חשבתי בקרבי שיש לי הנאה ממה שאכלתי השנה מצות פשוטות, שכן כללתי עצמי עם כלל ישראל שרובם של אחינו אוכלים מצות אלו, ולא הלכתי בגדולות ובנפלאות וגו', עכ"ד הרה"ק מאפטא זי"ע.

"עינוי הלכות" (ב"ב תש"ס) ח"א, ע' רפ"ז

שמירה שלא להיכשל בחמץ בפסח

עובדא שאירע אצל הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זצוק"ל שהביא לו גוי אחד לצורך כרפס מלפפון שגדל בגן מיוחד כי בדרך כלל עדיין לא גדלו אז בגנים ירקות ופירות חדשים ולא רצה לאכול ואכלום החסידים קודם פסח ושוב נודע אח"כ שלצורך הגידול שפכו יי"ש תחת הפירות. והסביר אז כי כל המאכלים של פסח צריכים שמירה מעולה שלא נכשל ח"ו במשהו חמץ. וצריך לזה סיעתא דשמיא. וע"כ אותם המאכלים שהיו בימי אבותינו ורבותינו הקדושים כבר התפללו הם עליהם שלא יכשלו בהם. וע"כ יכולים אנו לבטוח שלא יארע לנו מכשול בהם אבל המלפפונים לא היו מצויים בימי אבותינו בתקופת הפסח רק הגוי הגדילם בהתחכמות בבית של זכוכית ולא התפללו אבותינו עליהם לכן לא רציתי לאכלם.

הגה"צ רבי משה וואלפסון שליט"א משגיח ישיבת "תורה ודעת", "אמונת עתיד" ח"ב, ע' כ"ז

לא להמנע משמחת יו"ט

בווארקי כמעט ולא היה מה לאכול בימי הפסח, זולת תפוחי אדמה, כאשר בא פעם איש אחד ותמה: "איך זה שביו"ט אין בשר?" ציזה הרה"ק מווארקי לחפש בשר לתת לו מנה, ונימוקו: "אז ער בעט, איז א סימן אז עס פעלט איהם צו שמחת יו"ט" (= אם אכן הוא מבקש בשר, סימן שחסר לו הדבר לשמחת יו"ט).

כ"ק מרן אדמו"ר מאמשינאו-ארה"ב זצוק"ל, "ימות עולם" ע' י"א, אות כ"ג

לא להחמיר בחומרות יתירות

אבי ז"ל סיפר לי כי מקודם היה אביו הרה"ק מנאסויד זי"ע מחמיר מאד בחומרות רבות בימי הפסח, ובמשך כל חג הפסח היה טרוד מאוד ומזהיר כל הזמן שהילדים לא יכניסו פירור מצה בתוך הקערה של המאכל מחשש מצה שרויה, אולם בשנה אחת תמה אבי ז"ל מאד לראות כי אביו נותן לו לאכול כמו שרוצה, ואינו אומר לו מאומה, לבסוף נודע לו פשר הדבר, כי אביו ז"ל היה בצאנז בשנה שעברה בימים האחרונים של חג הפסח, וראה שם כי מרן הק' מצאנז זי"ע אינו מחמיר בחומרות יתירות, ולא זו בלבד אלא שגם אכל המצה עם הביצים והבצלים, ומאז נהפך הרה"ק מנאסויד לאיש אחר והפסיק להחמיר כ"ב.

הגה"צ רבי משה אריה פיינר זצ"ל נאכ"ז ועדה החרדית בשיחת קדשו-חוד"מ פסח תש"א, "ימות לתמר", ניסן תשס"ה, ע' כ"א

חומרות מופלגות בפסח

הגה"ק רבינו אריה לייביש ליפשיץ זי"ע מווישיניצא בעל ארי דבי עילאה (חתנא דבי נשיאה היש"מ זי"ע) היה מתנהג בימי הפסח בהרבה חומרות מופלגות עד מאד. כמו שלא אכל בפסח שום תבשיל שנתבשל בחג, זולת מה שנתבשל ונאפה עוד קודם החג. ועל כן היה מוכרחים לבשל ולאפות לו הכל עוד לפני הפסח. [ע"ד החילוק בין תבשיל שנתבשל מעיו"ט לתבשיל שנתבשל ביו"ט, ומה גם דין תבשיל שנמצא בו גרעין

מאחד מחמשת מיני דגן, עיי' מש"כ באריכות בס' מעדני שמואל סי' קי"ז.] ופעם אירע כי באחד מימי חול המועד הגישו לפניו בשר אינדיג (שנתבשל לפני היו"ט) וכאשר התחיל ללכוף ולהפריש את עורה מבשרה, והנה מצא תחת העור חטה אחת מדובקת בין העור והבשר. וכראותו את זאת השתומם למאד ואמר, הנה אין מן הדרך שימצא חטה תחת העור של אינדיק. וע"כ הדבר תמוה מה ענין חטה זו תחת העור, ואיך הגיע שמה. אין זה כי אם אצבע אלקים היא, להראות לי אות ולעוררני שלא אחמיר ע"ע כל כך.

הרב דב שווארץ שליט"א, "אמרי ובש" ע' ק"ז

תפוחי אדמה בקליפתן

בבעלזא היו מקילין לבשל בפסח תפוחי אדמה עם קליפתן, אע"ג דרבים מדקדקין שלא לאכול בפסח רק פירות שאפשר לקלפם מחשש שנדבק בקליפתן משהו חמץ, וכ"ש שלא לבשלם עם קליפתן, מכל מקום הקילו בזה, כי בפסח היה עיקר מאכלם תפוחי האדמה, ולא היה מספיק זמן לקלף כמות גדולה לכל קהל האורחים לפני הבישול. [אך יתכן שעבור רבינו (ה"שר שלום" מבעלזא זי"ע) בעצמו קלפו לפני הבישול].

כ"ק מוין אדמו"ר מפשעווארסק זצוק"ל, "יג אורח" ח"ב, ע' רל"ז

בארשט בפסח-להוציא מלכ"ן של צדוקים

מוין (הרה"ק רבי ישכר דב מבעלזא זי"ע) אמר: מעולם לא ידעתי מה טעם נוהגים לאכול בפסח חמיצה מסלק שקורין "בארשט". חקרתי ושאלתי על כך אצל גדולי תורה ולא ידעו להשיב לי, עד שנודמן לי להיפגש עם גדולי תורה מליטא והם אמרו לי הטעם, לפי שכתוב "כל מחמצת לא תאכלו", והצדוקים אומרים שכל דבר חמוץ אסור בפסח. לכן מדקדקים לשתות בארשט, כדי להוציא מלכ"ן של צדוקים.

הרה"ח ר' ישראל קלפיהולץ ז"ל, "אדמו"ר בעלזא" (ב"ב תשי"ז) ח"ג, ע' רל"ג

הזמרות יתרות רק בפסח

בשם הרב (הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע) ז"ל: איני אוהב המחמיר בחומרות יתרות, חוץ מפסח. רק בשתיית מעד בפסח היקל הרב ז"ל, בעבור שהוא צורך גדול שהוא משיב. "אמרי פנחס" (ב"ב תשס"ג) ח"א, ע' של"ג

בעל השאילתות בחלום

יום א' של פסח. סיפר (הגה"צ רבי יעקב יחזקיה גרינוואלד, אבד"ק פאפא, בעל "ויגד יעקב" צדוק"ל) שפעם אחת בא עני אחד לפני הגאון בעל ישועות יעקב בתוך הפסח עם איזה שאלה ופסק לו שאסור, וצעק העני רבי מה אני אוכל הלא אין לי כלום לבד מזה, ואמר לו שהוא מזמין אותו ואת בני ביתו על כל הפסח, וא"ל העני שמעולם לא התערב בפסח עם אחרים, ולא ידע הישועות יעקב מה לעשות, ע"כ צירף את דברי השאלות שסובר שחמץ בפסח בטל בס', ובחזיון לילה בא לו בחלום השאלות וא"ל יישר כח.

משימות הנה"צ רבי יעקב צדוק ניימן זצ"ל רב החסידי בעלזא במונטריאל, "שיחות קודש" (ברוקלין תשס"ג) ע' ל"א

ימי הפסח וספירת העומר

קדושת יום א' דפסח

"לישתמש אינש יומא חדא בכסא דמוקרא ולמחר ליתבר" (ברכות דף כח.). שמעתי מרבינו [הרה"ק ר"א מזידיטשוב] בשם הרה"ק מהרמ"מ מרימנוב זללה"ה פירוש דברי רז"ל עפ"י הנודע מכתבי האריז"ל אשר ביום א' דפסח באים המוחין דגדלות שלא ע"י מעשינו, ואח"כ מסתלקין. ועל כן אנו צריכין לספור ספירת העומר. כדי שע"י מעשינו יחזרו המוחין לאט לאט עד יום א' דשבועות נכנסו כולם כמו ביום א' דפסח. אך לכאורה מה תועלת מזה ההארה שמגיע ביום א' דפסח כיון שמסתלקין אח"כ, וצריכין להחזיר לאט לאט. רק באמת הקדושה משארת רשימו, ומכח ההארה שהאירו המוחין עלינו ביום א' דפסח שלא ע"י מעשינו, בכח הרושם דקדושה הוא אנו יכולין להחזירם במ"ט ימי הספירה עד שביום א' דשבועות אנו נשלמים בכולם. ושכינה הקדושה מתפארת לגבי קוב"ה חזי במאי ברא קאתינא לגבך, ואנו מקבלים התורה מפי הקב"ה.

וזה רמזו רז"ל בצחות לשונם לישתמש אינש "יומא חדא" היינו יום א' דפסח. בכסא דמוקרא, רמז לגדלות המוחין, והגם דלמחר ליתבר, מכל מקום נשאר רשימו דקדושה. (הקדמת הרה"ק ר"מ מספינקא לס' ליקוטי תורה וש"ס - מהר"א.)

"שנתם ציון-לקוט מנחם" ע' רי"ז ח"ב

ברכת טל ביום א' דפסח

ביום ראשון של פסח פוסקין לומר משיב הרוח ומוריד הגשם, ומברכין ברכת הטל, והטעם דדוקא ביום א' דפסח מברכין טל, דאיתא בתרגום יונתן (פ' תולדות כ"ז א') שבשעה שיצחק אבינו רצה לברך היה זה ב"ד בניסן, ואמר לו כי בלילה זה עילאי משבחין למארי עלמא ואוצרי טלין מתפתחין ביה. הרי שבלייל פסח נפתח אוצר של טל, וזה כולל כל מיני השפעות טובות הן בגשמייות והן ברוחניות. וזה רומז שבלייל פסח מתעורר כל ישראל באתערותא דלעילא שנותנין לו מדרגות בבחינת מתנת חנם. וממילא צריך כל אחד להבין את לבו, כדי שיוכל לקבל את המדרגות הללו, ולקיים את המצוות בשלמות הראויה. ולכן נוהגין בלייל פסח לומר שיר השירים, שנראה על האהבה בין ישראל לאביהם שבשמים, ושם נאמר "אני ישנה ולבי ער" (ה' ב') ופירש"י ולבי ער זה הקב"ה שהקב"ה הוא לבם של ישראל. כי אף אם אנו ישנים, אבל הקב"ה מעורר אותנו באתערותא דלעילא, בבחינת "קול דודי דופק", ולכן צריכים אנו בימים אלו לפתוח את לבנו לקול דודי דופק ואומר פתחי לי אחותי רעייתי יונתני תמתי.

הגה"צ רבי נתן נטשטער זצ"ל אב"ד ור"מ קרית אגוד"י-ב"ב, "להורות נתן" (ב"ב תשס"ד) ח"ב, ע' ר"ג

ספירת העומר בלייל ב' דפסח

הרה"ק מראפשיץ זי"ע מבאר ענין התחלת ספירת העומר מיד במוצאי יו"ט הראשון דפסח, שהוא כדוגמת אור גדול המאיר בעיני האדם עד שאינו רואה כלל. הגם שאור דרכו להאיר את החושך כדי שיוכלו לראות. אבל אם הוא אור גדול מאד א"א לראות מאומה מגודל האור, וזוהי בחינת בלייל פסח, שאז מאיר אור גדול כ"כ, שמאיר על האדם בחוזק גדול, עד שאינו יכול לעשות מאומה מרוב האור, ובשעת אמירת ההגדה יוצא האדם מכליו, ואינו בזה העולם כלל, אבל כשעובר יום אחד והאור הגדול יורד קצת, אפשר להתחיל להתבונן באור הגדול שהאיר אמש, ולכן מתחילים מיד לספור ספירה שאז מתחילים להתבונן באור הגדול שהאיר בלייל א', ולכן כשמתחילים לספור ספירה אז מתחילים להתבונן על האור הגדול שזרח והאיר בלייל פסח, ובשאר ימי הספירה מתבוננים איך להשתמש עם האור, שיוכל להאיר בכל מקום ובכל זמן.

כ"ק מוין אדמו"ר מתולדות אברהם יצחק שליט"א, "דברי אמונים", פסח תש"ט, עמ' ג

בכח פסח-ימי הספירה

זקני ז"ל הוה מרגלא בפומיה בשם אביו אא"ז מביאין זי"ע, אז תלך לבטח דרכך, לבט"ח בגימטריא מ"ט, אלו מ"ט ימי הספירה. אז, אותיות א' ז' היינו יו"ט הראשון והיום השביעי של החג. בכח זה תלך לבט"ח דרכך, אפשר ללכת כראוי כל מ"ט הימים.

כ"ק מוין אדמו"ר מביאין שליט"א נעילת החג-דפסח השמ"ה, "אמרי קודש", ניסן תשס"ז, ע' ק"ח

פסח וימי הספירה

שמעתי מהגה"צ ר' פישל אייזענבאך שליט"א, שמעתי ממו"ר ר' מאטיל דיין (הרה"ק ר' מאטיל סלאנים זצ"ל) שאמר ביאור על פסח וימי הספירה, בדרך משל לאחד שהוא במדבר במקום חושך ואפילה (און ס'איז חושך טונקל) ואינו יודע היכן ללכת, ונעשה ברק (גיט א בליץ) ונעשה אור לרגע, ועי"ז רואה איזהו דרך הנכונה, ואחר כך יכול ללכת אפילו בחושך, כמו כן במצרים היה חושך, ואחר כך היה הברק, יציאת מצרים, ונעשה עוד הפעם חושך וצריכין לעבוד בימי הספירה.

הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א, "שיח זקנים" ח"ה, ע' ק"פ

שטריימל בחוהמ"פ

רבינו (הרה"ק רבי ישכר דב מבעלזא זצוק"ל) היה מעורר את אנשי שלומו שילכו לבוש בשטריימל בחול המועד [עי' במג"א סי' תק"ל שהביא בשם התניא דחובה לכבד את ימי חוה"מ במאכל ומשתה ובכסות כשאר יו"ט, ומהר"ל לבש הקט"א ומטרו"ן של שבת], באומרו שהוא דבר גדול עד שפעם ניצל יהודי על ידי זה מאיסור כרת, ומעשה שהיה כך היה: יהודי אחד היה רגיל לעשות מסחרים עם איזה פריץ. פעם נסע אליו בחול המועד פסח עם השטריימל שלו. בהגיעו שמה, פשט את השטריימל בחדר החיצון ונכנס בחדר הפנימי, וישב ועשה חשבונות מסובכים עם הפריץ. בגמר הדבר, כיבד הפריץ אותו עם כוס יין שרף (של חמץ), ומרוב התעמקות בהחשבונות הקשים שכח היהודי לגמרי שפסח היום. אבל כשהלך לקחת את הכובע שלו כדי לברר על

היי"ש, ראה את השטריימל, וזכור מיד שפסח היום, וניצל בעוד מועד מאיסור חמץ בפסח. נמצא שלבישת השטריימל בחול המועד הצילתו מאכילת חמץ בפסח ר"ל. [וראינו מזה שאפילו כשהולכים לפרץ אין לפשוט את השטריימל]. (שמעתי מהרה"ח ר' הערש ראובן שהיה דר בפשעווארסק).

שיר השירים בשבת חוהמ"פ
אעלה מה שנראה לומר טעם מה שנהגו לומר שיר השירים בשבת חול המועד פסח (וכרמ"א או"ח סי' ת"צ ס"ט), ואם משום שנזכר בה יציאת מצרים (ובמג"א שם ס"ק ה'), הוי לן לומר ביום א' דפסח שהוא זמן יציאת מצרים. ונראה דהנה כתב רש"י (שיר השירים א' א') דשירה השירים הוי קודש קדשים, ויש לומר עפ"י מש"כ הטו"ז (או"ח סי' א' סק"ב) שיש שני מיני התעוררות של קדושה, התעוררות מלמטה

כ"ק מוך אדמור"ה מפשעווארסק זצוק"ל, י"ג אורות" (בהקלף הש"ס) ח"ב, ע"ש

למעלה והתעוררות מלמעלה למטה עיי"ש, ובשיר השירים יש התעוררות קדושה של ישראל לאביהם שבשמים, וכן התעוררות של הקב"ה כלפי הענין, וכענין אני לדודי ודודי לי (שה"ש ו' ג'), ולכן הוא קודש הקדשים, שתי הקדושות התעוררות מלמטה ומלמעלה. והנה מבואר בש"ס ביצה (יז.) דקדושת שבת קביעי וקיימא וקדושתה מלמעלה, אבל קדושת המועדים תליא בקדושת ישראל מלמטה המקדשים את החודש, וכפירש"י שם ד"ה אטו. נמצא דבשבת חול המועד נפגשים שתי הקדושות, קדושת השבת באתערותא דלתתא, ושל המועדים באתערותא דלעילא, והוי בגדר קודש הקדשים. ולכן אומרים אז שיר השירים, כי עיי"ז מתאחד שיר של קודש הקדשים עם הזמן של קודש הקדשים, והם תאומים יחדיו.

מסכת תה"ז רבי נתן ששטנר זצ"ל אב"ד רומ קרית אגוד"ב"ב בסמכתו ליפגולת ישראל" (ירושלים תש"ס) עמ' ו

הגדה של פסח

במשנתו של הרה"ח רבי חיים קלמן שלנגר ז"ל • נערך ע"י הר"ר משה רוזנברג שליט"א

ואפשר זה המשך הדברים בכתוב דלעיל (שמות י"ג ח') **בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים**, לאמר: בעבור החסד הגדול אשר עם ישראל גומלים איש רעהו, בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים, כלומר: בזכות החסד אשר אנו עושים אם מי שאינו יודע לשאול וכדלעיל, עשה ה' לנו להוציאנו ממצרים.

ושאינו יודע לשאול את פתח לו שנאמר 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר' אמר רבינו זצוק"ל בעל אמרי מנחם, מאי פירושא אינו יודע לשאול, אטו בשופטני או בעל מוס עסקינן [חרש, אלם], לא זה ולא זה, אלא הכא מיירי בבר נש אשר שום דבר מהלכות והליכות הבית לא מעניין אותו ולא נותן לבו לשאול, אדיש ולא אכפת' [אינו מן היישוב], ובכגון זה כל השנה כולה מרחיקין ממנו כמלוא עיניו, ואין לנו אתו לא שייג ולא שיח. למעט בליל הסדר אשר קודשא בריך צונו בתורתינו הקדושה והטהורה 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר' מצות סיפור יציאת מצרים גם לשאינו יודע לשאול, ומכאן החובה המוטלת עלינו לספר בנס יציאת מצרים גם לשאינו יודע לשאול.

הא לחמא עניא

אפשר י"ל עפ"י דברי הרה"ק הקדושת לוי' זצוק"ל בספח"ק ויגש ד"ה ז'היה בתבואות ונתתם חמישית לפרעה' (בראשית מ"ז כ"ד) עפ"י המובא בכתבי האר"י הקדוש, שהשם יתברך ברא בעולמו ד' בחינות, דומם, צומח, חי, מדבר. והפך חסד הוא שיה' לכל הדברים עליות, דהיינו: שהדומם יעלה לבחינת צומח, וכשהחי אוכל הצומח יש יותר עלייה, היינו מבחינות דומם ומבחינת צומח לבחינת חי, ואח"כ כשהאדם אוכל החי, יש להכל עלייה לבחינת מדבר (עכ"ה"ק).

ואמר שמואל (פסחים ל"ו ע"א) 'לחם עוני' (דברים ט"ז ג') לחם שעונין עליו דברים הרבה, פרש"י (פסחים ל"ו ע"א) ד"ה 'שעונין עליו דברים'. שגומרים עליו את ההלל ואומרים עליו הגדה.

ואפשר הרמז דהמצה אשר מורכבת ממים ומקמח, והמים הוי 'דומם', והקמח הוי 'צומח'. וכאשר בר ישראל אוכל מצה, בכדי לקיים מצות בורא וקונו, ולעשות נחת רוח לפניו יתברך ויתעלה, אזי הדומם והצומח שבמצה עולה ומתעלה לדרגת 'מדבר', וכדברי רבינו הגדול זצוק"ל 'שמח ישראל' (בראשית א' ב') שיעקר רצון הבו"ה משוכני בתי החומר הוא, שיעלו דברים הפחותים והנמוכים למדרגת שמים ולהכניס בהם הוי"ה, שהאדם נברא להעלות ולרומם את הדברים הארציים למעלה ראש, ולהמשיך בהם חיות ממקור החיות האמתי, וכש"כ (תהלים קט"ו ט"ז) 'השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם', היינו למען להעלותה למדרגת שמים.

והנה 'קמח' בגימטריא פ"סח', לאמר: שהקמח שהוא בבחינת 'צומח' עולה ומתעלה לדרגת פה סח [דהיינו מדבר].

ורוצה לשוב בתשובה, ואינו מוצא הפתח של תשובה, היה אברהם אבינו עליו השלום מכניסו בביתו ומראה לו הפתח של תשובה.

ואפשר עפ"י הדברים האלה יש לפרש את דברי המד"ד (בראשית מ"ח ח, ד"ה פתח האוהל), פתח טוב פתחת לעוברים ושבים (ע"כ), ואין טוב אלא תשובה שנאמר (הושע י"ד ג') 'כל תשא עון וקה טוב, וכדלעיל, שאע"פ ישב פתח האוהל להכניס בביתו ולהראות את הדרך ילכו בה למי שעבר ושב, היינו למי שעבר על רצונו של מקום ורוצה לחזור בתשובה והוא מלא בושה וכלימה ואין לו פתחון פה, ואע"פ מכניסו תחת כנפי השכינה.

ברוך שומר הבטחתו לישראל ברוך הוא. שהקדוש ברוך הוא חשב את הקץ לעשות, כמה שאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, שנאמר ויאמר לאברהם ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול.

אינא (חפץ חיים על התורה - מעשי למלך, שמות). שמעתי אומרים בשם הנה"צ ר"ז סולובייצק זצוק"ל גאב"ד דבריסק, על מאמר בעל ההגדה, ברוך המקום וכו' שהקב"ה חשב את הקץ. שלכאורה צריכים לבאר גודל השבח של חשבון הקץ המיוחס להקב"ה ושראו להללו בשביל זה.

אולם ידוע, כי גזרת גלות מצרים היתה מתחלה על ארבע מאות שנה. כדכתיב (בראשית ט"ו י"ג) 'ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה'. והנה בשעה שנגזרה הגזרה על הזמן הארוך הזה, נגזרה ג"כ מדת השעבוד באופן שבמשך הזמן הזה יסבלו ישראל על זו המדה לא פחות ולא יותר. ואח"כ כשהחליט הקב"ה לקצר את הזמן ולהעמידו על מאתיים ועשר שנה, ה' צריך לחלק את מדת השעבוד של ד' מאות שנה למאתים ועשר שנה, וקושי השעבוד ה' צריך להשלים למנין ד' מאות שנים בדיוק נמרץ לא פחות ולא יותר. ועל כל שנה ושנה של מנין רד"ו, נוסף קושי השעבוד לפי חשבון חסרון העבודה של מאה ותשעים שנה. דבר שרק הקב"ה בעצמו ה' יכול לכיין בדיוק, מה שמן הנמנע לאדם לחשב חשבון מדויק שכזה.

וזהו מה שבעל ההגדה מקלס להקב"ה בשבח שחשב את הקץ. היינו שהוסיף על עבודתם שהיו צריכים לעבוד משך ד' מאות שנה, עבודה יתרה וקושי השעבוד במדה הנכונה והמדויקת במשך רד"ו שנה.

ושאינו יודע לשאול את פתח לו, שנאמר (שמות י"ג ח') 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים'

אמר שלמה המלך עליו השלום (משלי י"ב י"ח) 'ולשון חכמים מרפא'. והנה בלשון חכמים 'לשאול' היינו 'לבקש', כדשינן 'שואל' אדם צרכיו בשומע תפלה (ברכות ל"א ע"א), ר' אליעזר אומר 'שואל' אדם צרכיו ואח"כ יתפלל, ר' יהושע אומר יתפלל ואח"כ 'שואל' צרכיו (ע"ז ז' ע"ב). עד מתי 'שואלין' את הגשמים (תענית ד' ע"א), בג' במרחשון 'שואלין' את הגשמים (תענית י' ע"א) וכו'.

ואפשר זהו הרמז בדברי בעל ההגדה **ושאינו יודע לשאול**, לאמר: אינו יודע אינו יכול ואינו מסוגל לבקש עזרה מזולתו, ומתבייש לפנות בבקשת עזרה ולבו כל עמו, והרי הוא כאסקופה הנדרסת, ואינו יכול לשית עצות בנפשו, וע"כ אמר בעל ההגדה **את פתח לו**, אל תמתין שמישהו יפנה אליך בבקשת עזרה גשמית או רוחנית, אלא את פתח לו' כדרךך של גומלי חסדים לרוץ אחר דלים (שבת ק"ד ע"א)²⁰.

²⁰ וכדרכו של בעל החסד הגדול אברהם אבינו עליו השלום, כדכתיב (בראשית י"ח א') 'הוא יושב פתח האוהל כחום היום, פרש"י (שם, ד"ה פתח האוהל), לראות אם יש עובר ושב ויכניסם בביתו. ואידך קרא כתיב 'ירא וירץ לקראתם מפתח האוהל וישתחו ארצה, אינו ממתין שמצות הכנסת אורחים תבוא לידו, אלא רץ לקראתם כדרךך של גומלי חסדים, ואע"פ שהיה זה ביום השלישי למילתו, אין לאע"פ שום מעצור לחמנע מקיום מצות חסד בכל פרטיה ודקדוקיה, ועוד הגדיל לעשות אשר ביקש מהקב"ה הנראה אליו, להמתין עד שיכניס את האורחים בביתו.

ואלו דה"ק של האדמו"ר ממוה"צ זצוק"ל בספרו 'דברי ישראל' (ד"ה והוא יושב פתח האוהל), ופ' רש"י לראות אם יש עובר ושב ויכניסם בביתו, ואמר אא"ז זצוק"ל פירושו 'לראות אם יש עובר ושב' היינו לראות אם יש אדם שעבר עבירה חלילה

מ'צ'ה עם הכולל בגימטריא ק'ז'ל, כנזכר לעיל, שע"י קיום מצות אכילת מצה כהלכתה, אזי המצה עולה לבחינת 'מדבר' וזהו ק'ז'ל.
 ודא דאמרינן **זא לחמא עניא**, כלומר: הא לחמא אשר יסודה מדומם ומצומח, אבל כאשר היא נאכלת לשם מצת מצוה, אזי היא עולה לדרגת 'עניא' שעונין עליו דברים הרבה, דהיינו 'מדבר'. והנה 'עניא' בגימטריא 'קלא' חושבנא דדין כחושבנא דדין, 'קלא' היינו 'קול', כדאמר מר (מועד קטן י"ח ע"ב) הא ב'קלא' דפסיק הא ב'קלא' דלא פסיק.

ואפשר עוד רמז בעל ההגדה בפתיחת ההגדה בתיבות "הא לחמא עניא" (וכנזכר לעיל 'עניא' קלא' קול') כדכתיב (בראשית כ"ז ב') "הקול קול יעקב", וכדאיא בפסקי דרבי אליעזר (פרק ל"ב) הגיע ליל יום הפסח, וקרא יצחק לעשו בנו הגדול ואמר לו, בני זה הלילה כל העולם כולו אומרים בו הלל ואוצרות טללים נפתחים בזה הלילה, [וכעין זה בתרגום יונתן בן עוזיאל (בראשית כ"ז ו)] ורבקה אמרת ליעקב ברה למימר הא ליליא הדין עילאי משבחין למארי עלמא ואוצרי טלין מתפתחין בה].

(המשך דברי פרקי דרבי אליעזר הנז"ל) אמרה רבקה ליעקב, בני הלילה הזה אוצרות טללים נפתחים בו והעליונים אומרים שיריה. הלילה הזה עתידים בניך להגאל מיד שעבוד, הלילה הזה עתידין לומר שיריה [הלל המצרי, הלל הגדול, נשמות כל חי תברך את שמך, הגדה של פסח, שיר השירים].

ואפשר זה הרמז בדברי יצחק אבינו "הקול קול יעקב". לעתיד לבוא עתידין בניך לשאת קולם בלילה הזה בקול רנה וישועה, בשירות ותשבחות בהלל ובהודאה, ולספר מעשי י'ה תוקף תהלות תפארתו, ועל ידי זה יושפע שפע רב בכל העולמות.

ועוד מקדמת דנא אמר אדם הראשון לבניו, בליל זה עתידין ישראל להקריב קרבנות פסחים, הקריבו גם אתם לפני בוראכם (פרקי דרבי אליעזר פרק כ"א).

ודא דאמרינן הא לחמא "עניא" שעונין עליו דברים הרבה, וזהו "עניא" קלא" קול" מכווחו של יקן ומברכותיו, אשר אמר ליעקב אבינו עליו השלום "הקול קול יעקב" לאמר: ברכת ה'קול' מתנה היא נתונה ליעקב ובניו, וכדאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים כ"ב ז') ואנכי תולעת ולא איש, ואיתא ע"כ במדרש תהלים (שם) מה התולעת הזאת אין לה אלא פיה, כך ישראל אין להם אלא פיהם. ועוד איתא (שם) מה תולעת זו אינה מכה את הארזים אלא בפיה, והיא רכה ומכה את הקשה, כך ישראל אין להם אלא פיהם ותפלתם, ומכין את האומות שנמשלו כארזים, שנאמר (יהזקאל ל"א ג') הנה אשור ארז בלבנון.

לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עניי בני בחפזון יצאת מארץ מצרים למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך (דברים ט"ז ג')

אמר רבי עקיבא (פסחים ל"ו ע"א) האי דקרינן ביה 'עוני' כדשמואל, דאמר שמואל 'לחם עוני' לחם שעונין עליו דברים הרבה.

פרש"י (דברים ט"ז ג') ד"ה 'לחם עוני'. לחם שמזכיר את העוני שנתענו במצרים. ובר"ה 'למען תזכור'. על ידי אכילת הפסח והמצה את יום צאתך.

אפשר י"ל עפ"י דברי רבינו הגדול זצוק"ל 'ישמח ישראל' (שמות אות ב') כמבואר בספח"ק שאפילו כח הדבור לא הי' להם, רק צעקו וזעקו אוי וי, ובמצרים כאשר היו במ"ט שערי טומאה והיו כאלמים, בבחינת 'נאלמתי דומיה החשיתי מטוב וכאבי נעבר' (תהלים ל"ט ג') לא יכלו להתפלל ולזעוק, רק נאנחו אוי וזאבו.

ועוד הוסיף בדה"ק להגדה של פסח אות כ', כמבואר בכתבי האר"י ז"ל שכל ימי היותם בגלות הי' הדיבור בגלות בחינת 'פיו סתום'.

וזה **זא לחמא עניא**, וכדברי רש"י (דברים ט"ז ג') 'לחם עוני'. לחם שמזכיר את העוני שנתענו במצרים. שע"י שעונין עליו דברים הרבה כדאמר מר (פסחים ל"ו ע"א) וכדברי רש"י ד"ה 'שעונין עליו דברים'. שגומרים עליו את ההלל, ואומרים עליו הגדה, עי"ז זכרים ומזכירין את העוני שנתענו במצרים, היינו גלות הדבור

אשר הי' מנת חלקם של אבותינו במצרים, והימים האלה [דהיינו ימי השעבוד, העוני ועבודת הפרך] נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר, ע"י אמירת ההגדה ואכילת המצה, כדברי רש"י (דברים ט"ז ג') ד"ה 'למען תזכור'. על ידי אכילת הפסח והמצה, את יום צאתך מארץ מצרים. ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו ועי"ז נזכה לומר לפניו שיריה חדשה על גאולתנו ועל פדות נפשנו.

ברוך המקום ברוך הוא ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, ברוך הוא. כנגד ארבעה בני דברה תורה, אחד חכם, אחד רשע, אחד תם, ואחד שאינו יודע לשאול.

אלו דברי רבינו הגדול זצוק"ל 'ישמח ישראל' (הגדה של פסח), ד"ה 'ברוך המקום ברוך הוא ברוך שנתן תורה לעמו ישראל'. תורה נקראת ע"ש שמורה דרך איך לעבוד את ה', ובאיזה דרך ישכון אור ה'. וכנגד ארבעה בני דברה תורה. שנתן תורה לעמו ישראל לכל אחד ואחד לפי מדרגתו, למען לא ידח ממנו נדה, ולכל יאבד ניצוץ מישראל [ואין עומק אשר לא יאיר גם שמה אור ה' (ישמח ישראל, כי תבוא אות ה')].

אולי אפשר להוסיף על דה"ק, שכמו שהקב"ה מדבר לכל בר ישראל באשר הוא ע"י התורה הקדושה, ולו זו אף זו, אשר כולם החכם, הרשע, התם, ושאינו יודע לשאול, כולם קרויים בני דברה תורה כדאמר מר **כנגד ארבעה בני דברה תורה לעמו ישראל**, והתורה"ק מלמדת ומשכילה אותנו חכמה בינה ודעת בכל עת. כן אנחנו מצווים תמיד, להטות אוזן קשבת, ולפתוח את לבנו ומוחנו לכל בר ישראל, ולהיטיב עמו, ולסייעו בסיוע שיש בו ממש, ועי"ז נקיים מצוות עשה 'זהלכת בדרכיו' (דברים כ"ח ט').

ואפשר זה הרמז בכתוב (משלי ל"א ח') 'פתח פיך לאלם', לאמר: גם למי שהוא בדרגת **שאינו יודע לשאול**, והרי הוא כאלם לא יפתח פיו, **את פתח לוי**, כמו שהתורה"ק מדברת ופונה גם אליו, וקודשא בריך הוא קוראו "בן". כן גם אתה הלך וקראת אליו בשמחה ובטוב לבב, וכדברי רבי יהודה בן בתירא (ברכות כ"ב א') 'בני, פתח פיך ויאירו דבריך', כלומר: ע"י שאתה תפתח פיך ממיילא "אירו דבריך" גם את זה שאינו יודע לשאול, ועי" דבריך אתה נותן אור לרגליו, ואבנים שחקו מים (איוב י"ד י"ט) [כדאיא אבות דרבי נתן פרק ו'].

ואפשר, זה הרמז בקרא (משלי הנז"ל) 'פתח פיך לאלם', לומר: אע"פ שהוא עתה כאלם, ואינו יודע לשאול. אבל ע"י דבריך ודיבוריך

המתוקים מדבש ונופת צופים, הרי בסופו של דבר גם הוא יהי' במשך הזמן 'חכם'. וזהו פתח פיך לאלם' ס"ת ח'כ"ם, לפי שע"י 'פתח פיך לאלם' בסופו של דבר היו יהי' 'חכם'. ויקיים בו 'זהיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאד' (איוב ח') (ז).

שיריה חדשה שבחו גאולים

**לידידינו היקרים,
תומכי והוגי הגליון,
שלוחה בזה ברכת**

**א כשרץ
פריילעכן פסח**

ויהי רצון שהברכות המגיעים עם המועד יחולו עליכם ועל בני ביתכם, ותבורכו ממקור דלעילא בכל הברכות ובכל מילי דמיטב ברוחניות ובגשמיות, עדי נזכה במהרה ל'זבאו ציון ברננה', ולאכול מן הזבחים ומן הפסחים בבנין בית מקדשנו שדמם יעלו על קיר המזבח, ולראות כהנים בעבודתם ולזוים בדוכנם, לשירם ולזמרם, במהרה בימינו אמן כן יהי רצון.

עלון זה נתרם

נודב לע"נ
הרב נפתלי הרץ בן הרב יוחנן דב הלוי ז"ל
נלב"ע י"ב חשוון
ולע"נ האשה החשובה מרת רבקה בת הרב משה חיים ע"ה
ת. נ. צ. ב. ה.

נודב לע"נ
הרב מרדכי מנחם מנדל בן הרב אהרן אריה ז"ל
נלב"ע ה' תמוז תשפ"א
ת. נ. צ. ב. ה.